

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Livetos Žilionytės,
V kurso, baudžiamosios justicijos
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Kovos su terorizmu baudžiamosios teisinės priemonės Europos Sąjungoje
Criminal law measures to combat terrorism in the European Union**

Vadovas: prof. dr. Aurelijus Gutauskas

Recenzentas: lekt. Darius Prapiestis

Vilnius

2021

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojamos kovos su terorizmu baudžiamosios teisinės priemonės Europos Sąjungoje, taip pat jų ypatumai skirtingose Europos Sąjungos valstybėse narėse, kurios turi didžiausią patirtį kovoje su šiuo reiškiniu. Analizuojamos skirtingų Europos Sąjungos valstybių narių kovos su terorizmu baudžiamosios teisinės priemonės lyginamos tarpusavyje, tokiu būdu siekiant atrasti ir išgryninti veiksmingiausias ir tinkamiausias priemones, kurios galėtų būti taikomos iškilus terorizmo grėsmei.

Pagrindiniai žodžiai: terorizmas, baudžiamosios teisinės priemonės, Europos Sąjunga, baudžiamoji atsakomybė, kova su terorizmu.

This work analyses criminal law measures to combat terrorism in the European Union, as well as the peculiarities of these measures in different Member States of the European Union, which have the deepest and most tragic experience in facing this phenomenon. The analyzed criminal law measures of counter - terrorism in different Member States of the European Union are compared with each other, in order to find the most effective and acceptable measures that could be applied in the event of terrorism.

Keywords: terrorism, criminal law measures, European Union, criminal liability, fight against terrorism.

TURINYS

IŽANGA	4
1. TERORIZMAS, JO ATSIDRIMO PRIEŽASTYS IR EUROPOS SAJUNGOJE ĮVYKĘ TERORISTINIAI IŠPUOLIAI	7
1.1. Terorizmo samprata.....	7
1.2. Teroristinių nusikaltimų atsiradimo prielaidos	10
1.3. Įsimintiniausi teroristiniai išpuoliai Europos Sąjungos valstybėse narėse.....	12
2. LIETUVOS RESPUBLIKOJE KRIMINALIZUOTŲ TERORISTINIŲ NUSIKALTIMŲ ANALIZĖ IR JŲ ATITIKTIS EUROPOS SAJUNGOS 2017/541 DIREKTYVAI DĖL KOVOS SU TERORIZMU	15
2.1. Direktyva dėl kovos su terorizmu ir joje numatytų nusikalstamų veikų analizė	15
2.2. Teroristinių ir su teroristine veika susijusių nusikaltimų kriminalizavimas Lietuvos Respublikoje remiantis direktyva dėl kovos su terorizmu	24
3. ANTITERORISTINĖS PRIEMONĖS EUROPOS SAJUNGOJE	30
3.1. Europos Sąjungos valstybių narių įstatymuose numatytos baudžiamosios teisinės priemonės kovoje su terorizmu	30
3.1.1. Baudžiamosios teisinės priemonės Prancūzijoje	31
3.1.2. Baudžiamosios teisinės priemonės Italijoje	35
3.1.3. Baudžiamosios teisinės priemonės Ispanijoje.....	39
3.1.4. Baudžiamosios teisinės priemonės Graikijoje	43
3.1.5. Baudžiamosios teisinės priemonės Vokietijoje	45
3.2. Bendra Europos Sąjungos strategija kovoje su terorizmu.....	49
IŠVADOS	52
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	54
SANTRAUKA	62
SUMMARY	63

IŽANGA

Nagrinėjamos temos aktualumas. Gyventojų saugumas, atsižvelgiant į šių dienų realijas, yra itin svarbus ir norimas visų valstybių tikslas. Terorizmas – šio tikslo siekimo trikdys bei pavojus. Terorizmas vis dar išlieka reiškiniumi, keliančiu didelę grėsmę ir žalą visuotinai saugomoms Europos Sąjungos valstybių narių, o taip pat ir viso pasaulio valstybių, vertybėms. Šio, socialiai pavojingo reiškinio mastai tebeišlieka dideli, o tai pagrindžia Europos Sąjungos mastu pateikti statistiniai duomenys. Per 2019 metus buvo įvykdyta 119 teroro atakų, įskaitant nepavykusias, sutrukdytas ir pavykusias atakas, be to, vieną iš jų ketinta įvykdyti ir Lietuvoje. Taip pat 19 Europos Sąjungos valstybių narių teritorijose suimti 1004 žmonės, įtariant juos su terorizmu susijusių nusikaltimų padarymu. Minėtų teroro atakų padariniai – atimta gyvybė bei sužeista sveikata dešimtims žmonių (European Union Terrorism Situation and Trend..., 2020, p. 10-12). Šie duomenys patvirtina ne tik tai, jog terorizmo pasireiškimo atvejų per metus įvyksta ganėtinai daug, o jų padariniai, kai kuriais atvejais gali būti neatitaisomi, bet ir tai, jog nuo terorizmo nėra apsaugota nė viena valstybė, įskaitant ir Lietuvą. Dėl šios priežasties, kova su terorizmu turi ir toliau išlikti vienu iš prioritetinių Europos Sąjungos baudžiamosios teisės siekių, o tam itin svarbu veiksmingos baudžiamosios teisinės priemonės. Kovoti su negerovėmis yra kur kas lengviau, kai kovojama bendrai, sujungus jėgas, o ne pavieniui, todėl Europos Sąjunga, būdama 27 Europos valstybių bendrija, yra ta erdvė, kurioje kova su terorizmu gali būti veiksmingesnė. Šiuo atveju, svarbu išanalizuoti tiek Europos Sąjungoje bendrai, tiek valstybių narių atskirai taikomas kovos su terorizmu baudžiamąsias teises priemones, kurios atskleidžia, kokiais būdais valstybės yra pasiryžusios stabdyti terorizmą ir kokios priemonės gali būti laikomos tinkamiausiomis, o taip pat ir vertomis taikyti visoje Europos Sąjungos teritorijoje.

Darbo tikslas. Išanalizuoti kovos su terorizmu baudžiamąsias teises priemones Europos Sąjungoje. Analizuojant šias priemones norima neapsiriboti vien tik bendra Europos Sąjungos kovos su terorizmu sistema, bet taip pat - nagrinėti atskirų Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamuosius įstatymus, sudarančius vientisą nacionalinę kovos su terorizmu baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis sistemą.

Darbo uždaviniai:

1. Išgryninti terorizmo sampratą, jos problematiką ir šios problematikos sprendimo būdą.

2. Pateikti Europos Sąjungoje kriminalizuotų su terorizmu susijusių nusikalstamų veikų problematiką.
3. Nagrinėti atskirose Europos Sąjungos valstybėse narėse taikomas kovos su terorizmu baudžiamąsias teisinės priemones, jų ypatumus ir problematiką.
4. Palyginti kovos su terorizmu baudžiamąsias teisinės priemones taikomas Europos Sąjungos valstybėse narėse, turinčiose didžiausią susidūrimo su terorizmu patirtį.
5. Nustatyti taikomų priemonių galimą veiksmingumą.
6. Pateikti bendrąją Europos Sąjungos antiteroristinę strategiją.

Darbo objektas. Europos Sąjungoje taikomos kovos su terorizmu baudžiamosios teisinės priemonės.

Tyrimo metodai. Šiame magistro darbe naudojami tokie tyrimo metodai: lyginamasis, analizės, lingvistinis, teleologinis, istorinis ir sisteminis.

1. Lyginamasis metodas – pagrindinis šio darbo metodas, kurio pagalba, antroje ir trečioje magistro darbo dalyse, tarpusavyje palyginamos didžiausią patirtį susidūriant su terorizmo reiškiniu turinčių Europos Sąjungos valstybių narių taikomos kovos su terorizmu baudžiamosios teisinės priemonės. Taip pat šio metodo pagalba siekiama palyginti bendrą Europos Sąjungos reglamentavimą kovos su terorizmu baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis srityje su atskirų valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose numatytais priemonėmis.
2. Analizės metodas skirtas analizuoti Europos Sąjungos ir jos valstybių narių teisės aktus, jų dinamiką priklausomai nuo įvykusių teroristinių išpuolių bei Europos Sąjungos valstybių narių teismų praktiką.
3. Lingvistinis metodas pagrįdė naudotas pirmoje darbo dalyje, siekiant atskleisti terorizmo sampratą ir kitų su terorizmu susijusių sąvokų esmę tiek Europos Sąjungoje bendrai, tiek atskirų Europos Sąjungos valstybių narių kontekste.
4. Teleologinis metodas padėjo suprasti terorizmo atsiradimo priežastis, teroristų tikslus bei taikomų kovos su terorizmu priemonių paskirtį ir svarbą.
5. Istorinis metodas leido apžvelgti terorizmo pradžią atskirose Europos Sąjungos valstybėse narėse.
6. Sisteminis metodas naudotas siekiant užtikrinti šio darbo nuoseklumą ir tinkamą struktūrą.

Darbo originalumas. Nacionaliniu lygmeniu, per pastaruosius metus nei magistro darbų, nei kitų mokslinių tyrimų nagrinėjama tema nebuvo rašyta. Labiau analizuotos kitos

terorizmo tematikos, pvz., teroristinės organizacijos, tarptautinis bendradarbiavimas tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus, terorizmo reglamentavimas Lietuvoje ir pan. Todėl pastebėtina, jog nacionaliniu lygmeniu, nagrinėjama tema tiek savo tikslu, uždaviniais, tiek ir kitais nagrinėjamais aspektais, yra ganėtinai nauja. Be to, 2019 m. šia tema rašiau kursinį darbą, todėl galima sakyti, jog tai yra tęstinis mano darbas, kurio tema pradėjau domėtis kursinio darbo metu.

Europos Sąjungos mastu, kovos su terorizmu baudžiamąsias teises priemones iš dalies analizuoja tokios Europos Sąjungos institucijos, kaip antai: Europolas (angl. *Europol*), kuris savo metinėse ataskaitose pateikia valstybių narių įstatyminius pakeitimus, susijusius su terorizmu, įvykusių teroro aktų statistiką valstybėse ir pan.; taip pat Eurojustas (angl. *Eurojust*), kuris pateikia valstybių narių teismų praktikos apibendrinimus bylose susijusiose su terorizmu, t. y., apžvelgia padarytos veikos požymius, pritaikytą baudžiamąją atsakomybę ir kitus aspektus.

Europos mastu, Europos Tarybos kovos su terorizmu komitetas (angl. *Council of Europe Committee on Counter-Terrorism*), anksčiau buvęs Terorizmo ekspertų komitetu (angl. *Committee of Experts on Terrorism*), yra pateikęs valstybių įstatymų ir institucijų kovos su terorizmu analizes bei jų dinamiką. Visa ši informacija itin prisideda prie magistro darbe nagrinėjamos temos atskleidimo.

Svarbiausi šaltiniai. Vienas iš pagrindinių šaltinių, kuriuo remtasi, tai - Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva 2017/541 dėl kovos su terorizmu. Be to, svarbią vietą rašant šį magistro darbą užima Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamieji įstatymai, numatantys kovos su terorizmu baudžiamąsias teises priemones ir Europolo pranešimai apie terorizmo situaciją Europos Sąjungoje. Taip pat remtasi kitų Europos Sąjungos institucijų dokumentais ir aktualiais straipsniais nagrinėjančiais terorizmą.

1. TERORIZMAS, JO ATSIKALSTAMO PRIEŽASTYS IR EUROPOS SAJUNGOJE ĮVYKĘ TERORISTINIAI IŠPUOLIAI

Visuomenės saugumas yra ne tik pavienio žmogaus ar pavienės valstybės vienas iš pagrindinių tikslų, bet ir visų valstybių bendras tikslas. Šio tikslo siekiama suvienijus jėgas ir kovoje su terorizmu, kaip pagrindinėms visuotinėms vertybėms grėsmę keliančiu reiškiniu. Visuomenės saugumo, be kita ko, siekia ir 27 Europos valstybių bendrija, tai yra Europos Sąjunga (toliau – ES), kuri yra grindžiama visuotinėmis vertybėmis, kurias sudaro neliečiamos ir prigimtinės žmogaus teisės, taip pat laisvė, demokratija, lygybė ir teisinė valstybė (Europos Sąjungos sutartis ir Sutartis dėl Europos..., 2016). Dėl šios priežasties, ES yra įtvirtinusi nemažai priemonių, tarp jų ir baudžiamųjų teisinių, kovai su bene didžiausiu visuomenės pavojumi – terorizmu. Siekiant stabdyti terorizmą, be kita ko, baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis, visų pirma, reikia gerai žinoti prieš ką yra kovojama. Todėl, prieš pradėdant analizuoti kovos su terorizmu baudžiamąsias teises priemones Europos Sąjungoje, būtina aptarti terorizmo sampratą ir su ja susijusią problematiką, tai, kas lemia tokio nusikaltimo, kaip terorizmas, pasireiškimą bei, kaip pavyzdžius, rodančius šio reiškinio pavojingumą, paminėti įsimintiniausius teroristinius išpuolius įvykusius ES valstybėse narėse, tarp jų ir Lietuvos Respublikoje.

1.1. Terorizmo samprata

Kadangi tokie nusikaltimai, kaip terorizmas, neturi sienų, t. y., gali įvykti bet kurioje valstybėje, todėl visoms ES valstybėms narėms kyla bendra teisinė pareiga suderinti terorizmo apibrėžtis, siekiant padėti viena kitai kovoje su šiuo reiškiniu (Bendra vizija, bendri veiksmai..., 2016, p. 15). Tai, jog terorizmo grėsmė yra reali ir gali pasireikšti bet kurios valstybės teritorijoje, taip pat prieš bet kurias rasės, kilmės, tautybės, religijos ar kitų grupių asmenis, rodo ne tik būtinumą ES valstybėms narėms bendrai kovoti su šiuo reiškiniu, bet ir būtinumą šį reiškinį suprasti bei vertinti vienodai. Terorizmo nusikalstamų veikų sąvokų apibrėžties suderinamumo poreikis išreikštas Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyvoje 2017/541 dėl kovos su terorizmu (toliau – direktyva dėl kovos su terorizmu). Šios direktyvos preambulėje teigiama, jog atsižvelgiant į plintančią terorizmo grėsmę ir į ES valstybių narių teises pareigas pagal tarptautinę teisę, su terorizmu susijusių nusikalstamų veikų apibrėžtys visose valstybėse narėse turėtų būti dar labiau suderintos ir kuo išsamiau apimti įvairias veikas, kuriomis gali būti vykdomas terorizmas (Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva (ES) 2017/541...).

Toks bendras suvokimas leistų ne tik lengviau atpažinti terorizmo grėsmę, bet ir paskatintų kur kas veiksmingesnę bei efektyvesnę kovą su šiuo reiškiniu. Remiantis tuo, valstybės privalo kuo išsamiau ir panašiau apibrėžti, kas yra terorizmas, kokios gali būti jo pasireiškimo formos ir už kokių veikų padarymą turėtų grėsti baudžiamoji atsakomybė.

Minėtos direktyvos preambulėje minima, jog *teroro aktai* yra vienas iš sunkiausių visuotinių žmogaus orumo, laisvės, lygybės ir solidarumo bei naudojimosi žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis vertybių, kuriomis grindžiama Sąjunga, pažeidimų. Teroro aktai yra vienas iš rimčiausių išpuolių, nukreiptų prieš demokratijos ir teisinės valstybės principus, kurie yra bendri valstybėms narėms ir kuriais grindžiama Sąjunga (Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva (ES) 2017/541...). Toks šio reiškinio apibūdinimas rodo, jog terorizmas yra vienas iš sunkiausių ir pavojingiausių nusikaltimų, kuriuo gali būti padaroma žala ne tik tam tikroms vieno žmogaus vertybėms, bet ir toms vertybėms, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, o taip pat ir visas pasaulis. Terorizmo mastas negali būti apibrėžtas tam tikromis ribomis. Šis reiškinys ribų neturi, o tai parodo, jog nuo terorizmo pasireiškimo nėra apsaugotas nei kuris nors žmogus, nei - valstybė.

Visgi, šio reiškinio supratimas kelia tam tikrų problemų. Europos Parlamento teigimu, tarptautinė bendruomenė vis dar išlieka susiskaldžiusi dėl visuotinai priimtino terorizmo apibrėžimo. Nepaisant bendro sutarimo, kad terorizmo grėsmė turi būti kuo skubiau sprendžiama bei šalinama, atskirų valstybių, regionų ir tarptautinių organizacijų pozicijos lėmė nevienodą požiūrį į tai, kaip turi būti suprantamas terorizmas ir kas jį sudaro (Pawlak, 2015, p. 1-2). Visa tai rodo, jog tiek Europos mastu, tiek ir viso pasaulio mastu nėra vieno universalaus terorizmo teisinio apibrėžimo, vartojami skirtingi terminai. Tai sudaro prielaidas abejonėms, ar visos sąvokos, apibūdinančios šį reiškinį, turi vienodą prasmę bei reikšmę. Analizuojant įvairią literatūrą, tarptautinių organizacijų dokumentus, valstybių baudžiamuosius įstatymus bei kitus aktualius šaltinius, be terorizmo termino galima išvysti ir įvairių kitų terminų, kaip antai: teroras, teroro aktas, teroristinis išpuolis, teroristinė veikla, teroristinis nusikaltimas, ir nors visos šios sąvokos, lingvistiškai analizuojant, turi bendrumų, tačiau jos gali būti interpretuojamos skirtingai ir apimti skirtingus reiškinius (Gutauskas *et al.*, 2004, p. 26). Pavyzdžiui, minėtoje direktyvoje dėl kovos su terorizmu, kurioje keliamas reikalavimas valstybėms narėms suderinti teroristinių nusikaltimų apibrėžtis, *teroristiniai nusikaltimai* įvardijami kaip tyčinės nusikalstamos veikos, kuriomis gali būti padaryta didelė žala šaliai ar tarptautinei organizacijai, siekiant direktyvoje minimų tikslų, pvz., stipriai įbauginti gyventojus, neleistinais priversti Vyriausybę atlikti kokį nors veiksma ir pan. (Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo

15 d. direktyva (ES) 2017/541...). Jungtinių Tautų Organizacijos rėmuose, *terorizmas* suvokiamas, kaip prievartos metodas, apimantis smurtą ar grasinimą jį panaudoti tam, kad būtų paskleista baimė ir taip pasiekti politiniai ar ideologiniai tikslai (Introduction to International Terrorism, 2018, p. 1). Tuo tarpu, Europos Tarybos konvencijoje dėl terorizmo prevencijos, konkretus apibrėžimas nėra pateiktas, vietoj to, nurodoma, jog *terroristiniais nusikaltimais* laikomi bet kokie nusikaltimai, kurių aprėptis ir apibrėžtis pateikta konvencijos priede išvardintose tarptautinėse sutartyse (Europos Tarybos konvencija dėl terorizmo prevencijos, 2005). Taigi, kaip matyti, paminėti atskiri apibrėžimai palieka nemažai vietos įvairioms interpretacijoms, kai kurie yra ganėtinai abstraktūs ir skirtingi, galimai neapimantys pavienėms valstybėms kylančių teroristinių apraiškų grėsmės. Be kita ko, negalima vienareikšmiškai teigti, jog ir ES mastu, t. y. minėtoje direktyvoje minima teroro akto bei teroristinių nusikaltimų apibrėžtis yra pakankama ir apimanti visus, galimai su terorizmu susijusius reiškinius, kurie gali įvykti kurioje nors valstybėje. Remiantis tuo, ir ES valstybių narių įstatymų leidėjai gali nevisapusiškai kriminalizuoti šį reiškinį bei numatyti skirtingas nusikalstamas veikas, kurios gali būti laikomos terorizmu (European Union Terrorism Situation and Trend..., 2019, p. 78). Vis dėlto, nepaliekant vietos įvairioms interpretacijoms bei visapusiškai apibrėžti terorizmą yra sudėtinga, nes gyvenimo sąlygos kinta, o technologijų pažanga sąlygoja visuomenės vystymąsi ir dėl to, kas vieną akimirką atrodo kaip paprastas siekis, kitą - gali būti traktuojama kaip terorizmo apraiška (Žilionytė, 2019, p. 6).

Be to, galima išvysti, jog terorizmo ir teroro akto sąvokos yra naudojamos siekiant apibrėžti tą patį reiškinį, kitaip tariant, yra tapatinamos. Visgi, teisės doktrinoje yra nuomonių, jog terorizmas yra platesnė sąvoka nei teroro aktas, kuris gali būti laikomas sudėtine terorizmo sampratos dalimi. Ši nuostata grindžiama tuo, jog terorizmas, kaip socialinis reiškinys, yra nukreiptas prieš valstybės ir visuomenės, o ne individualius interesus, jis yra viešo pobūdžio, o tuo tarpu teroro aktais siekiama kelti visuomenėje baimės ir nesaugumo jausmą (Gutauskas *et al.*, 2004, p. 28). Terorizmas yra nesuasmenintas socialinis reiškinys, kurio išraiška – teroro aktas (Kiškis *et al.*, 2010, p. 624). Kitaip tariant, galima manyti, jog teroro aktas yra terorizmo įgyvendinimo būdas, kuriuo teroristai siekia savo tikslų.

Taigi, kaip matyti iš to, kas paminėta, problemą kelia tai, jog nėra visuotinai priimtos terorizmo sąvokos, o terorizmo terminas tapatinamas su teroro akto terminu, kuris, kaip minėta, yra siauresnis ir neapimantis visų galimų su terorizmu susijusių nusikalstamų veikų. Vienos bendros definicijos įtvirtinimas visuotiniu lygiu padėtų išvengti dvejonių dėl to, kokios veikos turi būti laikomos nusikalstamomis, t. y., teroristinėmis, o kokios - ne.

Siekiant didesnio aiškumo, šiame darbe siūloma terorizmą suvokti remiantis ES lygmeniu pateikta apibrėžtimi, t. y., terorizmą suvokti, kaip tyčines nusikalstamas veikas, kuriomis gali būti padaryta didelė žala šaliai ar tarptautinei organizacijai, siekiant direktyvoje dėl kovos su terorizmu išvardintų tikslų.

1.2. Teroristinių nusikaltimų atsiradimo prielaidos

Veiksmingam kovojimui su teroristiniais nusikaltimais, gali turėti reikšmės, be kita ko, žinojimas, kokie veiksniai ar aplinkybės sąlygoja šio reiškinio atsiradimą bei plitimą. Žinant terorizmo pasireiškimo *priežastis* ir teroristų siekiamus *tikslus*, atitinkamai galima pasitelkti proporcingas baudžiamąsias teises priemones kovoje su šiuo, visuotinai pavojingu, reiškiniu. Kaip vienas iš būdų, gali būti – užkardymas tam tikrų veikų, skleidžiančių teroristines idėjas bei, apskritai, skatinančių terorizmo plitimą.

Nors tiksliai nustatyti, kada pirmą kartą kilo terorizmo apraiškos, yra sudėtinga, visgi, reiškinio, kurį šią dieną vadiname – terorizmu, šaknys siekia mažiausiai du tūkstančius metų (Burgess, 2003). Kaip vienu iš pirmųjų teroristinių išpuolių apraiškų, mokslinėje literatūroje įvardijami žydų grupuotės - Zelotų (angl. *Zealots*) I amžiuje vykdyti išpuoliai prieš graikus ir romėnus, gyvenusius Judėjoje, kurie buvo įkvėpti mesijinių vilčių, siekiant maksimalaus viešumo. Teigiama, jog šios grupuotės veikla truko apie 25 metus, tačiau jų tiesioginė ir ilgalaikė įtaka sekančioms teroristinėms grupuotėms bei tolesniems teroristiniams reiškiniams buvo didžiulė (Rapport, 1984, p. 668-669). Minėta neigiama įtaka, skatinanti kurtis teroristines grupuotes ir vykdyti terorizmą, rodo būtinybę stabdyti šių ir panašių reiškinų plitimą, be kita ko, pasitelkus *ultima ratio* priemonę, t. y., baudžiamąją atsakomybę. Dėl šios priežasties, būtina, kuo efektyviau ir veiksmingiau stabdyti terorizmo apraiškas, siekiant išvengti gresiančių teroristinių išpuolių.

Yra teigiama, jog žodis „Zelotas“ (angl. *Zealot*) reiškia žmogų, kuris dėl ko nors turi itin tvirtą nuomonę ir stengiasi, kad tokią pat nuomonę turėtų ir kiti, kitaip tariant, tai yra žmogus – fanatikas (Cambridge dictionary, 2021). Šis apibrėžimas parodo pačio terorizmo kilimo priežastis bei vieną iš pagrindinių teroristų siekių, kuris yra išlikęs ir šiais laikais – siųsti visuomenei gąsdinančią neigiamą žinią ir tokiu būdu palikti savo skleidžiamų idėjų pėdsakus visuomenėje. Norėdami būti išgiršti, teroristai griebiasi pavojingiausių metodų, keliančių grėsmę ne tik pavienio žmogaus gyvybei, bet ir dalies ar netgi visos visuomenės egzistavimui. Kaip dažniausiai matyti, asmenys, vykdančys teroristines nusikalstamas veikas, siekia siųsti religinę ar ideologinę žinią, terorizuodami kitus žmones. Nepaisant to, būtų klaidinga manyti, jog terorizmą sąlygoja tik šios priežastys, kadangi šis reiškinys yra

daugialypis. Terorizmo įvairiapusiškumą galima pagrįsti tuo, jog įvykdytos teroro atakos ir, apskritai, pats terorizmas paliečia ne vieną itin jautrią visuomenės problemą (Hudson, 1999, p. 15). Pavyzdžiui, mokslinėje doktrinoje yra teigiama, jog *terorizmo priežastys* gali būti susijusios ne tik su ideologiniais, religiniais ar etniniais konfliktais, bet ir su skurdu, politine nelygybe, nepasitikėjimu politiniu režimu, vyriausybės silpnumu, valdančiojo elito susiskaldymu, taikios komunikacijos trūkumu, smurto pasitelkimu sprendžiant visuomenės problemas, revoliucinių grupių egzistavimu bei sunkumais prisitaikant prie modernizacijos (Hudson, 1999, p. 15). Vedami minėtų priežasčių/visuomenės problemų ir didelio nepasitenkinimo bei suabsoliutindami savo pažiūras, teroristai neretai buriasi į didesnes grupes ir taip savo nepasitenkinimą išreiškia vykdydami su terorizmu susijusias veikas. Minėtų terorizmo kilimo priežasčių egzistavimas paskatina teroristus griebtis kraštutinių veiksmų, sukeliančių nepataisomą žalą visuotinai saugomoms vertybėms.

Paskatinti minėtų problemų, teroristai siekia tam tikrų tikslų, kuriuos pasiekus, teroristų įsivaizdavimu, galimai bus pašalintos jiems aktualios problemos. ES mastu, t. y., direktyvoje dėl kovos su terorizmu, veika laikoma teroristiniu nusikaltimu, tuo atveju, jeigu ji padaroma siekiant bent vieno iš šių *tikslų*:

- a) stipriai įbauginti gyventojus;
- b) neleistinais priverti Vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti kokį nors veiksmą arba susilaikyti nuo veiksmo;
- c) rimtai destabilizuoti ar sunaikinti pagrindines politines, konstitucines, ekonomines ar socialines šalies ar tarptautinės organizacijos struktūras (Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva (ES) 2017/541...).

Kaip matyti, vedami šių tikslų, teroristai siekia netaikiu būdu išspręsti visuomenėje kylančias problemas. Neieškodami taikių kompromisų, jie provokuoja gyventojus, įvairias valstybines institucijas bei kitas organizacijas ir taip, norėdami būti išgirsti, teroristai sukelia dar didesnę sąmyšį bei baimę visuomenėje.

Taigi, analizuojant minėtas terorizmo kilimo priežastis bei teroristų siekius, matyti, jog visa tai tampa prielaida terorizmui. Tokiu atveju, terorizmas, kaip mažai kainuojantis kovos būdas, silpnesnei šaliai (šiuo atveju – teroristams) tampa vienintele priemone reikšti ir skelbti savo reikalavimus stipresnei konflikto šaliai (pvz., tarptautinei organizacijai) ir apskritai, visam pasauliui (Beinoravičius, 2005, p. 54). Remiantis tuo, terorizmą galima prilyginti dviejų šalių nesutarimui (konfliktui) ir taikių kompromisų neieškojimui (Žilionytė, 2019, p. 8). Todėl, nemokėjimas taikiai spręsti kylančių konfliktų, šiuo atveju,

sąlygoja kraštutinių priemonių pasitelkimą, kurios sukelia didelę žalą visuotinai saugomoms vertybėms ir tokiu būdu vienaip ar kitaip paliečia kiekvieną iš mūsų.

1.3. Įsimintiniausi teroristiniai išpuoliai Europos Sąjungos valstybėse narėse

Nors ES yra unikali laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė, kurioje kiekvienas žmogus gali pasitikėti, kad šios vertybės jam bus garantuotos ir tinkamai apsaugotos, tačiau neseniai įvykę išpuoliai ES teritorijoje neleidžia pamiršti, kad terorizmas tebėra tikras ir realus pavojus, o ES išlieka vienu iš terorizmo grėsmės taikinių (A Counter-Terrorism Agenda for the EU..., 2020, p. 1). Kaip buvo minėta, nuo terorizmo nėra apsaugota nė viena valstybė, todėl ne išimtis yra ir galinti kilti, o kai kuriais atvejais – jau kilusi, terorizmo grėsmė ES valstybėms narėms, tarp jų ir Lietuvai. Norint pagrįsti šios problemos aktualumą bei šio reiškinio pavojingumo mastą, verta paminėti, jog naujausiais Europos policijos biuro¹ (toliau – Europol) duomenimis per 2019 m. buvo įvykdyta 119 teroro atakų trylikoje ES valstybių narių, įskaitant nepavykusias, sutrukdytas ir pavykusias atakas, o iš jų viena nepavykusi ataka buvo įvykdyta ir Lietuvos Respublikoje. Minėtų teroristinių išpuolių padariniai – atimta gyvybė dešimčiai žmonių ir sužeista dvidešimt septynių asmenų sveikata. Tais pačiais metais, devyniolikoje ES valstybių narių viso buvo suimti 1004 asmenys, įtariami padarę su terorizmu susijusias nusikalstamas veikas (European Union Terrorism Situation and Trend..., 2020, p. 10-12). Nors analizuojant prieš tai buvusių kelerių metų skaičius, matomas teroristinių atakų mažėjimas, tačiau šio reiškinio kilimo mastai vis dar išlieka dideli ir sąlygoja nekaltų žmonių mirtis bei sveikatos sutrikdymus. Minėti skaičiai rodo, jog kova su šiuo reiškiniu ir toliau privalo likti vienu iš prioritetinių ES baudžiamosios teisės siekių.

Didžiausi teroristinių atakų skaičiai išlieka matomi tokiose ES valstybėse narėse, kaip: Prancūzija, Ispanija, Belgija ir Italija. Be to, nuo teroristinių atakų ženkliai yra nukentėjusi ir Didžioji Britanija, kuri nuo 2020 m. sausio 1 d. nebeprisiklauso ES bendrijai (European Union Terrorism Situation and Trend..., 2020, p. 12). Būtent šiose valstybėse, ES mastu, yra įvykę patys tragiškiausi ir ilgam laikui žmonių atmintyje įsiviešę teroristiniai išpuoliai. Kone visų šių teroristinių išpuolių padarymo vieta buvo minėtų valstybių sostinės. Pavyzdžiui, 2015 m. lapkričio 13 d. *Prancūzija* patyrė baisiausią terorizmo reiškinį, įvykdyta valstybės teritorijoje. Prancūzijos sostinėje Paryžiuje vienu metu

¹ Europos policijos biuras (Europol) yra ES teisėsaugos agentūra, kurios užduotis – padėti didinti Europos saugumą teikiant pagalbą ES valstybių narių teisėsaugos institucijoms (Europos policijos biuras, 2019).

skirtingose vietose buvo įvykdytos galimai net 7 teroro atakos, kurios apėmė masinius šaudymus, įkaitų paėmimus ir savižudiškus išpuolius. Šių atakų metu 129 žmonės žuvo, taip pat daugiau nei 350 žmonių buvo sužeisti. Tuo tarpu, išpuolius įvykdę teroristai, priklausantys Islamo valstybei, susisprogdino atakų metu (The Paris Black Friday 13/11/2015 Attacks..., 2015, p. 2-4). Be to, vienas iš paskutiniųjų įsimintinų terorizmo aktų buvo įvykdytas netoli Paryžiaus 2020 m. spalio 16 d., kurio metu buvo žiauriai nužudytas mokytojas už tai, jog savo mokiniams rodė pranašo Mahometo karikatūras. Šiuo atveju nustatyta, jog teroro aktą įvykdė aštuoniolikmetis kartu su bendrininkais, kuriems pateikti kaltinimai dėl bendrininkavimo vykdant teroristinę žmogžudystę (France teacher attack: Seven charged..., 2020). Šio ir panašių išpuolių paskatinta Europos Komisijos pirmininkė, Ursula von der Leyen, pateikė pranešimą spaudos konferencijoje dėl kovos su terorizmu, kuriame pabrėžė būtinybę stiprinti tris ES kovai su terorizmu svarbias sritis, t. y., terorizmo prevenciją, išorės sienų apsaugą ir aktyvius veiksmus kovojant su terorizmu, kurie apimtų stipresnių įgaliojimų Europolui suteikimą bei tinkamą direktyvų, skirtų kovai su terorizmu, įgyvendinimą (European Commission 10 November 2020 Statement/20/2072). Minėtų sričių stiprinimo poreikis rodo, jog iki šiol nėra padaryta viskas, kas įmanoma siekiant stabdyti terorizmo plitimą.

Be to, kaip vienus iš tragiškiausių teroristinių išpuolių ES istorijoje, galima paminėti 2004 m. kovo 11 d. *Ispanijos* sostinėje Madride įvykdytus teroro išpuolius, kurie laikomi bene daugiausiai mirčių sukėlusiais įvykiais Europos mastu. Ryte, piko valandą buvo įvykdyta 10 sprogimų keturiuose traukiniuose. Nuo minėtų sprogimų žuvo 191 asmuo, apie 2000 asmenų buvo sužeisti. Tokio masto išpuoliui Ispanija nebuvo pasiruošusi, sveikatos sistema nebuvo pajėgi suteikti reikiamą pagalbą minėtam skaičiui nukentėjusiųjų (Marghella, 2014). Po šio įvykio, 2007 m., Nacionaliniame Ispanijos baudžiamajame teisme buvo nagrinėjama byla, kurioje viso kaltinami 29 asmenys, susiję su teroristinėmis veikomis. Pirmajam po šių įvykių sulaikytam asmeniui, kaltinamam bendrininkavimu įvykdant 192 asmenų nužudymą (191 asmens nužudymas traukinio sprogimuose ir atskiras 1 žmogaus nužudymas), pagal Ispanijos baudžiamąjį kodeksą (toliau – Ispanijos BK) buvo paskirta 25 metų laisvės atėmimo bausmė, taip pat teismo sprendimu jis įpareigotas atlyginti žalą kitoms šio teroristinio išpuolio aukoms. Be minėtos paskirtos bausmės, šiam asmeniui teismas skyrė 15 metų laisvės atėmimo bausmę už pasikėsinimą atimti gyvybę beveik 2000 asmenų ir 10 metų laisvės atėmimo bausmę už keturių traukinių ir vieno daugiabučio pastato sunaikinimą. Be to, teismas pagal Ispanijos BK 21 str. šiam asmeniui, vieninteliam iš kaltinamųjų, skirdamas baudžiamąją atsakomybę pritaikė lengvinančias aplinkybes dėl jo psichinės būsenos. Kitiems įvykdytų sprogimų traukiniuose

bendrininkams paskirtos įvairios trukmės laisvės atėmimo bausmės, vyraujanti bausmė - 12 metų laisvės atėmimas (Sección Segunda de la Sala de lo Penal de la Audiencia Nacional del 31 de octubre de 2007, p. 715). Iš to matyti, jog baudžiamoji atsakomybė už teroristinio pobūdžio nusikalstamas veikas pagal Ispanijos baudžiamąjį įstatymą yra ganėtinai griežta.

Terorizmo apraiškos neaplenkė ir *Lietuvos Respublikos*, kuomet 2019 m. spalio 6 d. dvidešimties metų asmuo, vedamas teroristinių tikslų, prie vieno iš Vilniaus pastatų sienos padėjo savadarbį sprogmenį ir taip pasikėsino įvykdyti teroro aktą. Nors teroro aktas nebuvo baigtas dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo kaltinamojo asmens valios, tačiau tokiu poelgiu jis sukėlė pavojų daugelio žmonių gyvybei, pasikėsino sugadinti svetimą turtą, norėjo įbauginti visuomenę (Teismui perduota byla dėl pasikėsinimo..., 2020). Šios nusikalstamos veikos rimtumą bei pavojingumą parodo ir tai, jog už tokios veikos padarymą, pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – Lietuvos BK) 250 str. 2 d. asmeniui gali būti skiriamas laisvės atėmimas iki 10 metų (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000). Šiuo atveju, net ir nebaigtas nusikaltimas sąlygoja didelės grėsmės pavojų, todėl tokie teroristiniai veiksmai, nors ir nebaigti dėl aplinkybių nepriklausančių nuo kaltinamojo asmens valios, privalo sulaukti atitinkamo atsako, šiuo atveju – baudžiamosios atsakomybės.

Kaip matyti iš aptartų teroristinių išpuolių, visi jie padaryti ES valstybių narių sostinėse, vietose, kur renkasi daugiausiai žmonių, tokiu būdu norint sutrikdyti didesnės gyventojų dalies rimtį ir ramybę, o taip pat ir sulaukti didesnio visuomenės dėmesio. Daugelio teroristinių išpuolių atveju, problemą sąlygojo tai, jog valstybės nebuvo tinkamai pasirengusios atremti tokio masto reiškinius, ar sumažinti minėtų išpuolių padarinius, taip pat priemonės, skirtos kovai su terorizmu, po minėtų išpuolių privalėjo būti stiprinamos. Nepaisant to, minėti atvejai parodo, jog baudžiamosios teisės intervencija kovoje su terorizmu yra itin reikšminga, kadangi teroristiniais veiksmais pažeidžiami patys svarbiausi visuomenei saugotini gėriai. Tad, apibendrintai galima sakyti, jog veiksmingos baudžiamosios teisinės priemonės, kaip atsakas į terorizmo reiškinių, yra svarbi prielaida stabdant terorizmo grėsmę.

2. LIETUVOS RESPUBLIKOJE KRIMINALIZUOTŲ TERORISTINIŲ NUSIKALTIMŲ ANALIZĖ IR JŲ ATITIKTIS EUROPOS SĄJUNGOS 2017/541 DIREKTYVAI DĖL KOVOS SU TERORIZMU

2.1. Direktyva dėl kovos su terorizmu ir joje numatytų nusikalstamų veikų analizė

Sutarties dėl ES veikimo 83 str., skirtam apibrėžti ES kompetenciją materialiosios baudžiamosios teisės srityje, reglamentuota, kad direktyvose gali būti nustatytos minimalios taisyklės dėl nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžimo ypač sunkių nusikaltimų, turinčių tarpvalstybinį pobūdį, pasireiškiančių dėl tokių nusikaltimų pobūdžio arba poveikio, arba ypatingo poreikio kovoti su jais remiantis bendru pagrindu, srityse. Vienai iš sričių taip pat priskiriamas terorizmas (Europos Sąjungos sutartis ir Sutartis dėl Europos..., 2016). Remiantis tuo, ES turi kompetenciją ne tik išvardinti teroristines ir susijusias su terorizmu nusikalstamas veikas, bet ir numatyti minimalias taisykles dėl sankcijų už šių veikų padarymą, apibrėžimo. Tokių priemonių ėmimasis taip pat rodo ES siekį stabdyti tam tikrų sunkiausių nusikalstamų veikų pasireiškimą bei plitimą. Kadangi direktyvos nėra tiesioginio taikymo aktai, o ES valstybės narės, atsižvelgdamos į direktyvoje nustatytas taisykles, privalo jas įgyvendinti perkeldamos direktyvos nuostatas į savo nacionalinius įstatymus, todėl valstybės, savo baudžiamuosiuose įstatymuose, privalo kriminalizuoti tas nusikalstamas veikas, kurios minimos direktyvose, atitinkamai laikantis nustatytų sankcijų minimalių ribų. Visa tai aktualu, be kita ko, kalbant apie baudžiamąją atsakomybę už teroristinių ir su tuo susijusių nusikalstamų veikų padarymą, kuri numatyta būtent tam skirtoje direktyvoje. Visgi, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, šių valstybių narių pareigą galima vertinti dviprasmiškai. Viena vertus, tai gali sukelti tam tikrą probleminę situaciją, kadangi reikalaujant valstybėms numatyti tam tikrų sankcijų dydžius, neatsižvelgiama į jų nacionalinę baudžiamąją teisę bei, apskritai, baudžiamąją politiką. Tokiu atveju, reikalaujamos sankcijos, jų dydžiai gali akivaizdžiai nesutapti su bendra tam tikros valstybės narės bausmių sistema, be kita ko, skiriamų bausmių dydžiais². Kita vertus, kovojant su tokiais, didelio pavojingumo nusikaltimais, kaip terorizmas, yra būtina griebtis kraštutinių priemonių, tarp jų ir reikalavimo atitinkamai bausti už padarytus teroristinius ar su tuo susijusius nusikaltimus. Šiuo atveju, suvienodintos kriminalizuotos veikos bei skiriamos sankcijos už kai kurių teroristinių nusikaltimų padarymą, suteikia daugiau

² Pvz., kaip bus matyti toliau, Vokietijos baudžiamasis įstatymas terorizmo atžvilgiu bei, apskritai, visų nusikaltimų atžvilgiu, numato kur kas švelnesnes laisvės atėmimo bausmės ribas nei kitos analizuotos ES valstybės narės.

aiškumo ir bendrumo atskiroms valstybėms, nebelieka didelio atotrūkio nuo to, kaip bus baudžiama vienoje ir kitoje ES valstybėje narėje padarius panašią nusikalstamą veiką. Šią poziciją pagrindžia ir tai, jog terorizmas – sienų neturintis nusikaltimas, kurį viena teroristinė organizacija gali vykdyti ne vienoje, bet keliose valstybėse, todėl ir baudmės už padarytus nusikaltimus turėtų bent iš dalies būti panašios.

Taigi, ES, siekdama užkirsti kelią naujų formų terorizmui, taip pat reaguodama į plintančią terorizmo grėsmę, nusprendė griežtinti kovos su terorizmu taisykles. Dėl to, 2017 m. kovo 7 d. buvo priimtos naujos taisyklės, pakeičiančios Tarybos pamatinį sprendimą 2002/457/TVR, kurios turi padėti užkirsti kelią teroristiniams išpuoliams, kriminalizuojant sunkias su terorizmu susijusias nusikalstamas veikas (Europos Sąjungos Tarybos 2017 m. kovo 7 d. pranešimas spaudai...). Šios naujos taisyklės, t. y., ES direktyva 2017/541 dėl kovos su terorizmu, yra ES valstybių narių kovos su terorizmu baudžiamosios justicijos priemonėmis pagrindas. Remiantis šia direktyva, valstybės narės privalo labiau suderinti teroristinių nusikaltimų apibrėžtis, bendradarbiauti ir keistis informacija tarpusavyje bei su kompetentingomis ES teisėsaugos institucijomis, taip pat užtikrinti, jog valstybių narių baudžiamuosiuose įstatymuose būtų numatyta baudžiamoji atsakomybė už su terorizmu susijusių sunkių nusikalstamų veikų padarymą (Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva (ES) 2017/541...). Bendrai tariant, šios direktyvos tikslas – skatinti ES valstybių narių tiek įstatyminę, tiek ir institucinę vienybę, taip pat veiksmingesnę ir efektyvesnę kovą su terorizmo reiškiniu bei, žinoma, stabdyti terorizmo grėsmės plitimą baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis.

Teroristinių ir su teroristine veika susijusių nusikaltimų kriminalizavimas yra viena iš ES kovos su terorizmu priemonių, padėsiančių pristabdyti šio reiškinio plitimą, todėl šiose kovos su terorizmu taisyklėse įtvirtintos, be kita ko, tokios naujos nuostatos, kaip antai (Europos Sąjungos Tarybos 2017 m. kovo 7 d. pranešimas spaudai...):

- Kriminalizuotas teroristų rengimas ir dalyvavimas mokiniu teroristų rengime. Pvz., mokymas arba mokymasis pasigaminti ar naudoti sprogstamąsias ar kitas pavojingas priemones. Be to, pagal direktyvos 15 str.4 d. ES valstybės narės privalo imtis priemonių, būtinų užtikrinti, kad tuo atveju, kai teroristų rengimo nusikalstama veika yra vykdoma vaiko atžvilgiu, į šią aplinkybę, laikantis nacionalinės teisės, būtų atsižvelgiama skiriant bausmę (Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva (ES) 2017/541...).
- Kriminalizuotas keliavimas terorizmo tikslais, kuris apima keliavimą tiek ES teritorijoje, tiek už jos ribų ar į ES. Pvz., asmens keliavimas į ES valstybę narę, siekiant joje įvykdyti teroristinį išpuolį. Šios veikos kriminalizavimą

paskatino dažnėjantys reiškiniai, kuomet vis didesnis skaičius asmenų keliauja į kitą šalį terorizmo tikslais ir grįžę kelia grėsmę europiečių saugumui (Europos Komisijos 2015 m. spalio 27 d. komunikatas...). Šie asmenys dažnai vadinami „užsienio teroristais kovotojais“. Ir nors toks reiškinys nėra naujas, tačiau jo mastas ir asmenų, vykstančių teroristiniais tikslais, gausa neturi precedento. Valstybėms narėms visa tai kelia ypač didelę grėsmę saugumui (Europos Komisijos 2015 m. gruodžio 2 d. pasiūlymas...). Visgi, net ir kriminalizavus šią veiką, ji tebekelia pavojų ES valstybėms narėms. Austrijos bei Ispanijos teigimu, itin didelę grėsmę kelia sugrįžusieji, kurie buvo įkalinti šalyse, pasižyminčiose didele radikalėjimo tikimybe, pvz., Irake, Sirijoje (European Union Terrorism Situation and Trend..., 2020, p. 45). Šie grįžtantieji, paveikti kalinimo metu, gali siekti toliau verbuoti kitus asmenis ar patys vykdyti teroristinius išpuolius.

- Taip pat kriminalizuotas minėtų kelionių organizavimas ar kitoks palengvinimas. Tokių kelionių organizavimas ar palengvinimas gali pasireikšti, pvz., maršruto planavimu, bilieto nupirkimu skrydžiui į šalį, kurioje ketinama įvykdyti teroristinį išpuolį ir pan.
- Kriminalizuotas terorizmo finansavimas, t. y., lėšų teikimas ar rinkimas, siekiant jas panaudoti terorizmo tikslais. Kova su terorizmo finansavimu yra vienas iš pagrindinių ES kovos su terorizmu strategijos komponentų. Terorizmo finansavimas yra sritis, kuri nuolat kinta, t. y. pritaikomi nauji finansavimo metodai, lėšų rinkimo, pervedimo būdai, todėl itin svarbu ES mastu priimti atitinkamas veiksmingas priemones, kurios apribotų galimybę užsiimti šia nusikalstama veika ir, be to, būtų tinkamas atsakas įvykdžius tokią veiką (Fight against the financing of terrorism...). Viso to svarbą pabrėžia ir tai, jog terorizmo finansavimo veika yra glaudžiai susijusi su organizuotu nusikalstamumu, kontrabanda, disponavimu narkotinėmis medžiagomis, ginklais bei kitomis panašiomis nusikalstamomis veikomis, kurios gali būti pirminiu nelegaliu pinigų gavimo šaltiniu. Dėl šios priežasties, itin svarbus valstybių narių bendradarbiavimas, suderinti bendri veiksmai (The European Agenda on Security, 2015). Savalaikis šių veikų išsiaiškinimas bei baudžiamosios atsakomybės pritaikymas asmenims, jas atlikusiems ar ketinantiems atlikti, siekiant teroristinių tikslų, galimai užkirstų kelią tolimesnėms teroristinėms veikoms. Tad, šiuo atveju manytina, jog, be kita ko, yra itin svarbus ir teisėsaugos institucijų tarpusavio

bendradarbiavimas bei efektyvi veikla, galinti laiku aptikti įtartinas finansines operacijas ar kitas, su terorizmu susijusias, veiklas.

- Be to, šia direktyva stiprinamos terorizmo aukų teisės, t. y., nurodytos tokios paslaugos, kaip antai, teisė pasinaudoti profesionalių paramos tarnybų, kurios teikia medicininį gydymą ir psichologinę bei socialinę pagalbą, paslaugomis, siekiant patenkinti nuo terorizmo nukentėjusių asmenų poreikius, pavyzdžiui, paramą po traumų ir konsultavimą (Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva (ES) 2017/541...).

Kaip matyti iš paminėtų direktyvos dėl kovos su terorizmu naujovių, t. y., kriminalizuotų nusikalstamų veikų, susijusių su terorizmu, visos jos, nuo jų padarymo momento, vertinamos kaip savarankiškos baigtos nusikalstamos veikos, už kurias ES valstybės narės turi numatyti baudžiamąją atsakomybę. Visgi, visa tai, vertinant valstybių narių nacionalinės teisės prasme, gali kelti tam tikrų probleminių situacijų. Yra valstybių, tarp jų - Lietuvos Respublika, kurios savo baudžiamuosiuose įstatymuose numato rengimosi padaryti nusikalstamą veiką stadiją. Pvz., Latvijos BK bendrojoje dalyje, t. y., 15 str., pasakyta, jog rengimasis padaryti nusikaltimą yra nebaigta nusikalstama veika, kuri apima priemonių ar įrankių suieškojimą ar pritaikymą, arba tyčinį aplinkybių, palankių nusikaltimui padaryti, sukūrimą, o baudžiamoji atsakomybė gali atsirasti tik, kai rengiamasi padaryti sunkų arba labai sunkų nusikaltimą. Be to, baudžiamoji atsakomybė už rengimąsi padaryti nusikaltimą, taikoma pagal tą specialiosios dalies straipsnį, kuris numato konkretų savarankišką nusikaltimo sudėtį, tačiau teismas skirdamas bausmę turi atsižvelgti į tokias aplinkybes, kaip: asmens padarytų veikų pobūdį, padarytą žalą, tyčios realizavimo laipsnį ir pan. (Criminal Law of the Republic of Latvia, 1998). Tad, už rengimąsi padaryti sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, teismas gali skirti švelnesnę bausmę negu už baigtą nusikaltimą. Kitaip tariant, rengimasis gali būti laikomas atsakomybę privilegijuojančia aplinkybe (Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2016 m. gegužės 16 d. išvada...). Panašių nuostatų laikosi ir Lietuvos Respublikos, Čekijos respublikos (Criminal Code of the Czech Republic, 2009) bei kai kurių kitų ES valstybių narių įstatymų leidėjai. Tuo tarpu, ES direktyvoje dėl kovos su terorizmu³ rengimosi stadija tiesiogiai nėra išskiriama, o nusikalstamos veikos, kurios gali atrodyti tik kaip rengimasis padaryti terorizmą, yra vertinamos kaip savarankiškos baigtos nusikalstamos veikos. Kitaip tariant, teisės doktrinoje yra teigiama, jog ES valstybėms narėms numatyta pareiga kriminalizuoti tam tikras veikas, kurios pagal savo esmę yra tik rengimasis padaryti tam tikrą nusikalstamą

³ Taip pat ir kitose ES direktyvose.

veiką (Švedas, 2010, p. 14). Pavyzdžiui, tokia, direktyvoje numatyta savarankiška nusikalstama veika, kaip dalyvavimas mokiniu teroristų rengime, savo pobūdžiu, pagal kai kurių valstybių nacionalinius baudžiamuosius įstatymus, galėtų būti prilyginama rengimosi įvykdyti teroristinį nusikaltimą stadijai, nes pats terorizmas dar nėra vykdomas, t. y., asmens veiksmuose nėra ketinamo įvykdyti nusikaltimo objektyviųjų požymių, tokiu būdu tik siekiama palengvinti nusikaltimo įgyvendinimą ateityje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Visgi, žinant tai, kad ES valstybės narės privalo įgyvendinti ES teisės aktų reikalavimus nacionalinėje teisėje, dėl to jos taip pat privalo kriminalizuoti rengimąsi padaryti kai kurias veikas, kaip savarankiškas nusikalstamas veikas, tarp jų, žinoma, ir - minėtą dalyvavimą mokiniu teroristų rengime (Švedas, 2010, p. 14). Būtinumą imtis kraštutinės priemonės – baudžiamosios atsakomybės, ir kriminalizuoti minėtas nusikalstamas veikas kaip savarankiškas, pagrindžia ir tai, jog terorizmas yra itin pavojinga nusikalstama veika, galinti sukelti nepataisomą žalą valstybėms, todėl toks atsakas kovoje su terorizmu yra pateisinamas. Dėl šios priežasties, teisės doktrinoje svarstyta, ar būtina tam tikrų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose palikti bendrą taisyklę dėl rengimosi padaryti nusikaltimą baudžiamumo, nes pagal dabartinę situaciją, yra taip, jog, kai kurios su terorizmu susijusios nusikalstamos veikos vertinamos kaip savarankiškos baigtos nusikalstamos veikos, nors iš principo jos atitinka rengimosi stadiją, o, tuo tarpu, kai kurių kitų nebaigtų nusikalstamų veikų atveju, pvz., rengimosi sunkiai sutrikdyti asmens sveikatą, būtų pritaikyta rengimosi stadijos taisyklė (Švedas, 2010, p. 14).

Iš kitos pusės, galima sakyti, jog reikalavimas kriminalizuoti minėtas veikas, kaip baigtus nusikaltimus, iškreipia kai kurių valstybių baudžiamuosius įstatymus, kurie numato rengimosi stadiją ir, atitinkamai – baudžiamąją atsakomybę už tokių veikų padarymą, kuri, tam tikrais atvejais, gali būti švelninama. Tai sąlygoja skiriamos bausmės skirtingumą, t. y., už rengimąsi padaryti nusikaltimą ir už baigtą savarankišką nusikaltimą gali būti skiriamos skirtingo dydžio bei sunkumo bausmės. Tokiu atveju, norint išspręsti susidariusią probleminę situaciją, svarbu siekti dar didesnio ES valstybių narių taikytinų įstatymų bendrumo ir minėtą institutą reglamentuoti kuo panašiau.

Be to, galima manyti, jog problematiškas yra ir tokių veikų įrodinėjimas. Lengviau įrodyti padarytą nusikalstamą veiką, kurios padariniai yra akivaizdžiai matomi, negu tą, kurios padarinių nėra, o yra tik ketinimas ateityje padaryti tam tikrą teroristinį nusikaltimą. Tai gali būti, pvz., mokymasis arba mokymas, kelionės teroristiniais tikslais ir pan. Šiuo atveju, didesnė minėto pobūdžio nusikalstamų veikų padarymo išsiaiškinimo ir įrodinėjimo našta tenka teisėsaugos pareigūnams, kurie turi aptikti terorizmo grėsmės atvejus jų

neišprovokuodami ir tiksliai nustatyti ar asmuo tikrai turėjo teroristinių ketinimų, ar tam tikri veiksmai nėra tik tyčios iškėlimas aikštėn, ar padaryta veika, kuri iš dalies yra rengimasis įvykdyti terorizmą, tačiau įstatyme kriminalizuota kaip baigta nusikalstama veika ir pan. Visa tai patvirtina, jog kovojant su terorizmu baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis ir siekiant išvengti tolimesnės terorizmo grėsmės, be kita ko, yra svarbi efektyvi praktinė teisėsaugos veikla, apimanti savalaikį ketinamo padaryti teroristinio nusikaltimo nustatymą tiek kriminalinės žvalgybos, tiek kitomis baudžiamojo proceso teisėje numatytomis priemonėmis. Visgi, šiuo atžvilgiu, teisėsaugos pareigūnams tenka nelengva užduotis, o tai patvirtina ir teismų praktika. Kaip pavyzdį to, kaip tam tikrais atvejais sudėtinga nustatyti, ar padaryti veiksmai bei asmens ketinimai turėtų būti laikomi nusikalstamais ir ar teisėsaugos institucijos tinkamai atliko savo pareigas, galima paminėti Lietuvoje nutikusį atvejį, kuomet I instancijos teismas moterį pripažino kalta už rengimąsi padaryti teroro aktą, tačiau tiek apeliacinis teismas, tiek Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) ją išteisino nenustačius visų būtinų rengimosi padaryti teroro aktą objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Šiuo atveju, moteris buvo kaltinama rengimusi įvykdyti teroro aktą, o būtent – susisprogdinti Rusijos Federacijos karinėje bazėje, taip nužudant kiek galima daugiau žmonių, sukeltant paniką ir kitas sunkias pasekmes. Šiam tikslui pasiekti, kaltinamoji įsigijo mokomąsias knygas apie sprogmenų gamybą ir jų panaudojimą, sudarė veikimo planą su kitais dviem asmenimis, kurie finansavo jos veiksmus, t. y., turistinės vizos kelionei į Rusiją įsigijimą, autobuso bilietą kelionei į Maskvą ir kt., įsėdo į šį autobusą, tačiau minėto tikslo neįgyvendino, nes Kauno autobusų stotyje buvo sulaikyta Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento pareigūnų. Kaip vienas iš argumentų, kodėl apeliacinis teismas panaikino I instancijos teismo nuosprendį ir priėmė išteisinamąjį nuosprendį⁴ buvo tai, jog veiką tyrusių pareigūnų veiksmai prilygo nusikalstamos veikos provokavimui, t. y., teisėsaugos institucijos nesinėmė jokių priemonių moters galimai nusikalstamai veikai užkardyti, nors apie jos ketinimus vykti į Rusiją ir ten įvykdyti teroro aktą žinojo. Įdomu tai, jog remiantis tiek Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, tiek LAT praktika, provokacijos faktas nustatomas, kai galima daryti išvadą, kad konkreti veika nebūtų buvusi atlikta be valstybės pareigūnų įsikišimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tuo tarpu nagrinėjamu atveju, kaip matyti iš kaltinamojo akto turinio, moters

⁴ Taip pat išteisinamasis nuosprendis priimtas grindžiant tuo, jog kaltinamos moters atlikti veiksmai buvo tik jos tyčios iškėlimas aikštėn, o tokie veiksmai, nors ir atliekami iki tiesiogiai pradėdant daryti nusikaltimą, tačiau jie baudžiamosios teisės požiūriu nėra nusikalstami ir baudžiami (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

ketinimas atlikti teroro aktą nepriklausė nuo teisėsaugos pareigūnų veiksmų, moteris pati domėjosi terorizmo reiškiniu ir turėjo norą įvykdyti teroro aktą (Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2010 m. spalio 29 d. kaltinamasis aktas). Visgi, nors ir susiklosčiusi situacija iš pirmo žvilgsnio labiau atrodo, kaip rengimasis įvykdyti teroro aktą, tačiau aukštesnės instancijos teismų išvados buvo priešingos. Visa tai patvirtina, jog aptikti tokio pobūdžio nusikalstamą veiką, kuri visumoje dar nėra realizuota ir nustatyti asmens nusikalstamą ketinimą yra itin sudėtinga, o kai kuriais atvejais, tai gali sukelti nemažai abejonių.

Nepaisant to, be minėtų nusikalstamų veikų, direktyvoje dėl kovos su terorizmu taip pat numatyta baudžiamoji atsakomybė ir už tokių tyčinių sunkių veikų padarymą, kaip antai:

- Teroristinių nusikaltimų padarymą, pvz., pasikėsinimą į asmens gyvybę, fizinę neliečiamybę, žmogaus pagrobimą bei kitų tyčinių veikų, kurias galima priskirti teroristiniams nusikaltimams, kai ir jei jos įvykdomos siekiant konkretaus teroristinio tikslo, padarymą. Minėti teroristiniai nusikaltimai yra išvardinti direktyvos 3 str.
- Vadovavimą teroristinei grupei ir (ar) dalyvavimą teroristinės grupės veikloje.
- Viešą kurstymą įvykdyti teroristinį nusikaltimą.
- Verbavimą teroristinei veiklai.
- Kitų su teroristine veikla susijusių nusikalstamų veikų padarymą, pvz., vagystę, turto prievartavimą, suklastotų administracinių dokumentų rengimą arba naudojimą (Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva (ES) 2017/541...).

Baudžiamosios atsakomybės už minėtų nusikalstamų veikų padarymą, kontekste, ES išskiria fiziniams asmenims bei juridiniams asmenims taikomas sankcijas bei jų dydžius. Esminis principas, liečiantis tiek fizinius, tiek juridinius asmenims, ir kurio laikytis yra įpareigotos ES valstybės narės, tai, jog už teroristines nusikalstamas veikas būtų baudžiama taikant veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias baudžiamąsias sankcijas. Fizinių asmenų atveju, be to, skiriamos sankcijos turi būti tokios, jog už jas būtų galima vykdyti ekstradiciją arba perdavimą pagal Europos arešto orderį (Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva (ES) 2017/541...). Galimybė taikyti asmens perdavimo ar išdavimo kitai valstybei institutą, suponuoja veiksmingesnę kovą su terorizmu, ir, žinoma, užtikrina baudžiamosios atsakomybės neišvengiamumo principo tinkamą įgyvendinimą.

Direktyvoje dėl kovos su terorizmu, bausmės skyrimas fiziniams asmenims grindžiamas laisvės atėmimo bausmės, kaip efektyviausios priemonės, siekiant stabdyti terorizmo plitimą, skyrimu. Numatyta reikalavimas skirti tokias laisvės atėmimo bausmes, kurios būtų griežtesnės už bausmes, taikytinas pagal ES valstybių narių nacionalinę teisę už tokias nusikalstamas veikas, įvykdytas neturint specialaus teroristinio tikslo, nebent taikytinos bausmės jau yra maksimalios pagal nacionalinę teisę leidžiamos bausmės (Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva (ES) 2017/541...). Direktyvoje minimos dvi laisvės atėmimo bausmės ribos fiziniams asmenims, t. y. ne mažesnė, kaip 15 metų maksimali bausmė už vadovavimą teroristinei grupei, ir ne mažesnė, kaip 8 metų maksimali bausmė už dalyvavimą teroristinės grupės veikloje arba asmens, vadovaujančio teroristinei grupei, grasinimą padaryti vieną iš teroristinių nusikalstamų veikų. Remiantis šiomis ribomis, valstybės narės privalo numatyti baudžiamąją atsakomybę už minėtas nusikalstamas veikas. Nepaisant to, valstybės narės gali minėtas sankcijas sumažinti, t. y., pritaikyti atsakomybę lengvinančių aplinkybių institutą. Šis institutas gali būti taikomas, jei nusikalstamą veiką padaręs asmuo atsisako teroristinės veiklos ir teisėsaugos institucijoms suteikia reikšmingos informacijos, kurios jos pačios nebūtų galėjusios gauti (Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva (ES) 2017/541...).

Be to, kaip žinia, teroristinės nusikalstamos veikos, pagal ES teisės reikalavimus, turi būti laikomos sunkiais, o kai kuriais atvejais – labai sunkiais nusikaltimais, todėl svarbu pabrėžti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo generalinio advokato išvadoje išsakytą poziciją, teigiančią, jog galimos skirti bausmės dydis, leidžiantis nusikaltimą kvalifikuoti kaip „sunkų“, neprivalo būti vienodai nustatytas visoje Sąjungos teritorijoje. Remiantis tuo, ES valstybės narės yra laisvos savo nacionaliniuose baudžiamuosiuose įstatymuose numatyti skirtingą minimalų bausmės dydį, reikalaujamą tam, kad teroristinė nusikalstama veika būtų laikoma sunkiu nusikaltimu, tačiau tas minimalus bausmės dydis negali būti mažesnis negu numatytas direktyvoje dėl kovos su terorizmu. Šios nuostatos grindžiamos tuo, jog tai, kas tinka tam tikroms ES valstybėms narėms ir jų baudžiamajai politikai, nebūtinai tiks ir kitoms (*Digital Rights* [ESTT], Nr. C-207/16, 2018). Tad, šiuo atveju matyti, jog palikta laisvė valstybėms narėms pačioms nustatyti tam tikrų sankcijų dydžius, kurie yra artimesni jų pačių baudžiamajai politikai. Kita vertus, tokia nuostata gali būti kritikuotina, kadangi, kaip buvo minėta anksčiau, toks reguliavimas gali sukelti itin dideles skirtybes tarp ES valstybių narių baudžiamųjų įstatymų ir tai, kokio dydžio bausmės bus skiriamos už tam tikros teroristinės nusikalstamos veikos padarymą.

Tuo tarpu, juridiniams asmenims ES valstybės narės gali skirti sankcijas, apimančias baudžiamąsias arba ne baudžiamojo pobūdžio baudas ir kurios gali apimti kitas sankcijas, pvz., teisės į valstybės skiriamas išmokas arba pagalbą, atėmimą; teisminės priežiūros skyrimą; teismo nutartį dėl likvidavimo ir pan. (Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva (ES) 2017/541...). Šiuo atveju, valstybėms palikta galimybė pačioms pasirinkti, kokios dar bausmės, be baudos, gali būti skiriamos juridiniams asmenims. Pastebėtina, jog tokia galimybė, gali sąlygoti nepakankamą bausmių, skiriamų juridiniams asmenimis, įtvirtinimą nacionaliniuose įstatymuose. Pvz., Lietuvos BK numato tik tris bausmes, kurias galima skirti juridiniams asmenims, t. y., baudą, veiklos apribojimą bei juridinio asmens likvidavimą (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000); Estijos BK numato tik pinigines bausmės skyrimo galimybę, o juridinio asmens likvidavimo bausmė buvo panaikinta 2015 m. (Criminal Code of the Republic of Estonia, 2001); Suomijos BK taip pat numato tik pinigines bausmės skyrimą juridiniams asmenims (The Criminal Code of Finland, 1889). Dėl to, atsižvelgiant į išdėstymą, manytina, jog tik tokių bausmių numatymas kai kurių valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, nėra pakankamas, proporcingas ir veiksmingas, kovoje su tokio pobūdžio nusikaltimais, kaip terorizmas. Kai kuriais atvejais, tokios bausmės, kaip teisminės priežiūros skyrimas juridiniam asmeniui vietoj jo likvidavimo, galėtų būti veiksmingesnė baudžiamoji priemonė, padedanti išvengti tolimesnių nusikalstamų veikų darymo. Šiuo atveju, būtų tikslingiau nacionalinėse teisės sistemose praplėsti juridiniams asmenims skiriamų sankcijų sąrašą, į jį įtraukiant tokias bausmes, kurios minimos, be kita ko, direktyvoje dėl kovos su terorizmu (Švedas, 2014, p. 154).

Taigi, kaip matyti, ES kontekste, pagrindinis ir bene svarbiausias šaltinis, apibrėžiantis valstybių narių pareigas kovoje su terorizmu bei įtvirtinantis šios kovos baudžiamąsias teises priemones ir jų taikymo ribas, kurių privalo laikytis kiekviena ES valstybė narė, yra minėtoji 2017/541 direktyva. Teroristinės nusikalstamos veikos yra itin sunkaus pobūdžio, jos, be kita ko, gali paskatinti tiek teroristus, tiek ir kitus asmenis, daryti naujas nusikalstamas veikas, susijusias su terorizmu bei, apskritai, plėsti teroristinių išpuolių pasireiškimo mastus. Dėl šios priežasties, darytina išvada, jog minėtų nusikalstamų veikų kriminalizavimas visos ES mastu yra pateisinama kovos su terorizmu baudžiamoji teisinė priemonė, kuri gali būti vertinama, kaip didesnės terorizmo grėsmės plitimo stabdymas. Nepaisant to, kovos su terorizmu veiksmingumas priklauso ir nuo teisėsaugos institucijų veiklos tiek aptinkant ir tiriant padarytas nusikalstamas veikas, tiek apsaugant nuo tolimesnių nusikalstamų veikų darymo.

2.2. Teroristinių ir su teroristine veika susijusių nusikaltimų kriminalizavimas Lietuvos Respublikoje remiantis direktyva dėl kovos su terorizmu

Lyginant su kitomis ES valstybėmis narėmis, Lietuva nėra ta valstybė, kurios istorijoje būtų galima aptikti itin didelių ar skaudžius pėdsakus atmintyje palikusiu terorizmo apraiškų. Pagal 2018 m. statistikos duomenis, Lietuvos valstybė iš 140 pasaulio šalių užima aukščiausią vietą pagal terorizmo nebuvimo rodiklių vertinimus (Šalies konkurencingumas 2018 m. ...). Įdomu tai, jog 2016 m. Europos Parlamento atliktos apklausos metu nustatyta, jog tik 14 procentų apklaustųjų Lietuvos gyventojų mano, kad kovojant su terorizmu, be kitų priemonių, būtinos veiksmingesnės ir labiau atgrasančios baudžiamosios teisinės priemonės, tuo tarpu, ES mastu tokios nuomonės laikosi 23 procentai apklaustųjų ES valstybių narių piliečių (Eurobarometer 85.1. Lithuania: Expectations towards the EU..., 2016). Nepaisant to, negalima sakyti, jog kuri nors valstybė yra visiškai saugi nuo teroristinių išpuolių ir dėl to joms nereikalinga veiksminga kovos su terorizmu baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis sistema, nes šis reiškinys, dažnu atveju, yra nenusipėjamas ir nekontroliuojamas. Be to, Lietuvai 2004 m. tapus ES nare, kova su terorizmu tapo bendras jos ir kitų ES valstybių narių tikslas. Poreikį turėti veiksmingas kovos su terorizmu baudžiamąsias teisines priemones rodo ir anksčiau minėtas Lietuvoje nutikęs įvykis, kuomet asmuo pasikėsino Vilniuje susprogdinti savadarbį sprogmenį teroristiniais tikslais. Dėl šių priežasčių, Lietuvos valstybė, būdama ES bei kitų tarptautinių organizacijų nare, privalo įgyvendinti reikalaujamas nuostatas dėl kovos su terorizmu, be kita ko, privalo numatyti ir baudžiamąsias teisines priemones kovoje su šiuo reiškiniu. Ne išimtis yra - direktyvos dėl kovos su terorizmu tinkamas įgyvendinimas Lietuvos įstatymuose.

Šiuo atveju svarbu išskirtinį dėmesį skirti Lietuvos BK, kaip pagrindiniam įstatymui, numatančiam kovos su terorizmu baudžiamąsias teisines priemones Lietuvos mastu. Šiame baudžiamajame įstatyme, be kita ko, įtvirtintas universalios jurisdikcijos principas terorizmo atveju, pateiktas teroristinių tikslų apibrėžimas, kriminalizuoti teroristiniai ir su teroristine veika susiję nusikaltimai, numatyta baudžiamoji atsakomybė už jų padarymą bei šią atsakomybę lengvinančios ir sunkinančios aplinkybės. Vis dėlto, atsižvelgiant į ES reikalavimus, Lietuvos BK nebūtų buvęs pakankamai pajėgus kovoti su terorizmo reiškiniu. Dėl šios priežasties reikėjo tam tikrų Lietuvos Respublikos įstatymų tobulinimo. Tad, Lietuvos BK straipsniai, susiję su terorizmu, buvo papildyti 2018 m. gruodžio 4 d. įstatymu, atsižvelgiant į iš ES teisės kylančius reikalavimus, t. y., į direktyvą 2017/541 dėl kovos su terorizmu (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 178, 180, 181, 196, 197, 250, 250-3, 252-1 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas, 2018). Patobulinta teisine

sistema, be kita ko, siekiama veiksmingesnės kovos su terorizmu baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis.

Pagrindiniai BK pakeitimai yra susiję su juridinio asmens baudžiamąja atsakomybe už tam tikrų nusikalstamų veikų padarymą. Kaip buvo minėta anksčiau, direktyva dėl kovos su terorizmu reikalauja valstybėms narėms numatyti baudžiamąją atsakomybę ir už tokių nusikalstamų veikų padarymą teroristiniais tikslais, kaip antai: vagystę sunkinančiomis aplinkybėmis, turto prievartavimą ir pan. Taip pat, pagal direktyvą, už tokių veikų padarymą, baudžiamoji atsakomybė turi būti taikoma ir juridiniams asmenims (Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva (ES) 2017/541...). Kadangi Lietuvos BK už minėtas veikas baudžiamosios atsakomybės juridiniams asmenims nenumatė, reikėjo šia vieta tobulinti. Dėl šios priežasties, Lietuvos BK straipsniai, numatantys atsakomybę už vagystę (178 str.), plėšimą (180 str.) ir turto prievartavimą (181 str.) buvo papildyti, įtvirtinant juose juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę. Ir nors pagal direktyvą, buvo keliamas reikalavimas numatyti tokią atsakomybę tik tuomet, kai jais siekiama įvykdyti teroristinius nusikaltimus, t. y., itin siaura apimtimi, tačiau Lietuvos įstatymų leidėjo nuomone, direktyvos įgyvendinimas BK tik šia apimtimi būtų buvęs neracionalus, o baudžiamoji atsakomybė juridiniams asmenims turi būti numatyta ir likusiais atvejais, nes minėtos veikos dažniausiai daromos ne teroristiniais tikslais (Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2018 m. rugpjūčio 20 d. aiškinamasis raštas...). Manytina, jog toks BK pakeitimas terorizmo grėsmės stabdymui yra itin svarbus, nes iš minėtų veikų gavę turtinę naudą, teroristai, taip pat teroristinės grupės gali lengviau vykdyti tolimesnius savo siekius, t. y. – terorizmą. Užkardant tokius veiksmus, galimai, tolimesni jų siekiai nebus įgyvendinti, o terorizmo grėsmė bus pašalinta.

Be minėto pakeitimo, taip pat buvo papildyta BK 250 str. 2 d., numatant griežtesnę baudžiamąją atsakomybę, be kita ko, už teroristiniais tikslais daromą poveikį elektroniniams duomenims ir informacinei sistemai. Taip pat pakoreguotas grasinimas padaryti teroristinį nusikaltimą (BK 250³ str.), kuris iki tol nevisiškai tiksliai buvo pripažįstamas su teroristine veikla susijusiu nusikaltimu (Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2018 m. rugpjūčio 20 d. aiškinamasis raštas...).

Be BK pakeitimo, taip pat reikėjo koreguoti Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymą (toliau – Visuomenės informavimo įstatymas), siekiant perkelti direktyvos dėl kovos su terorizmu 21 str. nuostatas ir nustatyti kovos su internetiniu turiniu, kuriuo viešai skatinami ar kurstomi teroristiniai nusikaltimai, priemonės (Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas, 1996). Siekiant didesnio aiškumo, pateikta teroristinius nusikaltimus skatinančios arba kurstančios informacijos apibrėžtis,

nustatytos priemonės šios informacijos skubiam šalinimui, teismo leidimo atlikti veiksmus, susijusius su minėta informacija, išdavimo procedūros ir pan. (Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2018 m. rugpjūčio 20 d. aiškinamasis raštas...). Taigi, remiantis tuo, Visuomenės informavimo įstatymo 2 ir 19 str. buvo pakeisti, siekiant veiksmingesnės kovos su terorizmu (Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo Nr. I-1418 2, 19, 48 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas, 2018).

Kaip teigiama minėtų įstatymų pakeitimo aiškinamajame rašte, šie pakeitimai turėtų pasižymėti teigiama įtaka atskleidžiant ir užkardant teroristinius nusikaltimus ir su teroristine veikla susijusius nusikaltimus, įskaitant terorizmo finansavimą, jie taip pat svarbūs sėkmingam Lietuvos Respublikos bendradarbiavimui su kitomis valstybėmis kovos su terorizmu srityje (Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2018 m. rugpjūčio 20 d. aiškinamasis raštas...). Visgi, Lietuvos atžvilgiu, sunku nustatyti pakeistų ir papildytų įstatymų nuostatų, susijusių su terorizmu, veiksmingumą ir efektyvumą siekiant stabdyti terorizmo grėsmės plitimą, kadangi nuo jų priėmimo nėra praėję daug laiko ir, be to, Lietuvos teismų praktikoje šis aspektas nėra nagrinėtas.

Be to kas minėta, Lietuvos BK XXXV skyrius, kuris yra skirtas nusikaltimams visuomenės saugumui, numato fizinių ir juridinių asmenų baudžiamąją atsakomybę už tokių teroristinių ir su terorizmu susijusių nusikalstamų veikų padarymą, kaip antai:

- Grupių, kurių tikslas – daryti teroristinius nusikaltimus, kūrimas ir veikla. Už teroristinių grupių kūrimą arba vadovavimą joms numatyta laisvės atėmimo bausmė nuo 12 iki 20 metų, be to, numatyta galimybė skirti laisvės atėmimą iki gyvos galvos. Kaip matyti, šiuo atveju, Lietuvos BK ne tik siekia direktyvoje dėl kovos su terorizmu numatytas maksimalios bausmės ribas, kurios negali būti žemesnės, bet ir gerokai jas viršija, numatant itin griežtą atsakomybę.
- Teroro aktas. Šios nusikalstamos veikos minimalų apibrėžimą pateikia Lietuvos BK komentaras, kuriame teroro aktas laikomas vienu iš pavojingiausių nusikaltimų, kuriuo kėsiniama ne tik į visuomenės saugumą, bet ir į kitus visuotinius gėrius, pvz., žmonių gyvybę, sveikatą, nuosavybę, viešąją tvarką (Abramavičius *et. al.*, 2010, p. 233). Griežčiausia baudžiamoji atsakomybė, galinti grėsti už šios nusikalstamos veikos padarymą, – laisvės atėmimas iki gyvos galvos.
- Teroristinių nusikaltimų kurstymas. Šios veikos pavojingumą nulemia tai, kad kurstant kitus asmenis daryti teroristinį nusikaltimą, sudaromos palankios sąlygos plisti terorizmui, kuriama baimės ir netikrumo atmosfera visuomenėje

(Abramavičius *et al.*, 2010, p. 239). Dėl šios priežasties, savalaikis teroristinių nusikaltimų kurstymo išsiaiškinimas ir baudžiamosios atsakomybės pritaikymas minėtą veiką atlikusiam asmeniui, prisidėtų prie terorizmo plitimo stabdymo, padėtų išvengti tolimesnių teroristinių veikų darymo. Už šios veikos padarymą numatyta žymiai švelnesnė baudžiamoji atsakomybė, nei už prieš tai paminėtas veikas. Šiuo atveju, už teroristinių nusikaltimų kurstymą numatyta galimybė skirti areštą arba laisvės atėmimą iki 4 metų.

- Verbavimas teroristinei veiklai. Už šios veikos padarymą asmuo gali būti baudžiamas laisvės atėmimu iki 7 metų.
- Grasinimas padaryti teroristinį nusikaltimą. Numatyta laisvės atėmimo iki 5 metų skyrimo galimybė.
- Teroristinės veiklos finansavimas ir rėmimas. Sankcija už šią veiką – laisvės atėmimas iki 10 metų. Svarbu paminėti, kad kovai su terorizmo finansavimu yra skirtas atskiras įstatymas, t. y., Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas, kuris įsigaliojo kartu su Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu ir baudžiamojo proceso kodeksu (Lietuvos Respublikos pinigų plovimo..., 1997). Šis įstatymas, be kita ko, priimtas siekiant stiprinti kovą su terorizmo finansavimu, atsižvelgiant į Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2018/843 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos (Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gegužės 30 d. direktyva (ES) 2018/843...).
- Teroristų rengimas ir mokymasis teroristiniais tikslais. Sankcija – laisvės atėmimas iki 7 metų.
- Vykimas teroristiniais tikslais. Sankcija – laisvės atėmimas iki 5 metų.
- Orlaivio, laivo ar kitos viešojo ar krovininio transporto priemonės arba stacionarios platformos kontinentiniame šelfe užgrobimas, padarytas teroristiniais tikslais. Šios veikos padarymas teroristiniais tikslais gali užtraukti laisvės atėmimo nuo 5 iki 15 metų bausmę.
- Žmogaus pagrobimas įkaitu, padarytas teroristiniais tikslais. Sankcija už pagrindinės nusikalstamos veikos sudėties įvykdymą – nuo 3 iki 10 metų, o už kvalifikuotą sudėtį – nuo 5 iki 15 metų (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000).

Kaip matyti iš baudžiamajame įstatyme kriminalizuotų nusikaltimų, susijusių su terorizmu, dalis jų taip pat kriminalizuoja rengimosi padaryti terorizmą stadiją, kaip baigtą

savarankišką nusikaltimą ir numato nemažą maksimalią laisvės atėmimo bausmę. Kriminalizuojant minėtus nusikaltimus, buvo iškelta nuomonė, jog toks įstatymo pakeitimo įgyvendinimas gali varžyti tam tikras žmogaus teises ir laisves, kaip antai: laisvę kilnotis ir pasirinkti gyvenamąją vietą Lietuvoje, teisę laisvai išvykti iš Lietuvos, teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti, laisvę ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas ir pan. Taip yra dėl to, kad įstatymo pakeitimu ir papildymu kriminalizuota tam tikra pasirengimo nusikalstamai veiklai dalis, kuri iki tol nebuvo draudžiama ir neužtraukė baudžiamosios atsakomybės (Lietuvos Respublikos vyriausybės 2016 m. gegužės 2 d. aiškinamasis raštas...). Nepaisant to, žmogaus gyvybei esant bene svarbiausiai visuotinai ginamai vertybei, šie suvaržymai yra būtini, siekiant veiksmingesnės kovos su terorizmo reiškiniu ir taip gelbstint begales žmonių nuo mirčių, sveikatos sutrikdymų ir pan.

Nors prie Lietuvos BK specialiosios dalies straipsnių, numatančių baudžiamąją atsakomybę už terorizmą, nėra minima šią atsakomybę lengvinančių aplinkybių, tačiau BK bendrojoje dalyje numatyta atsakomybę lengvinančios aplinkybės (BK 59 str.) pritaikymo galimybė bei švelnesnės, negu įstatymo nustatyta, bausmės skyrimo (BK 62 str.) galimybė teismo diskrecija, kiekvienos nusikalstamos veikos atžvilgiu. Kaip viena iš aplinkybių, kuri galėtų itin prisidėti prie terorizmo grėsmės mažinimo bei veiksmingesnės kovos su šiuo reiškiniu, tai – asmens, padariusio nusikalstamą veiką, savanoriškas pranešimas ir prisipažinimas apie tai, taip pat nuoširdus gailėjimasis, dalinis arba visiškas padarytos turtinės žalos atlyginimas bei padėjimas ikiteisminiam tyrimui ir teismui, siekiant išaiškinti nusikalstamą veiką. Tokiu atveju teismas gali paskirti mažesnę bausmę arba švelnesnę bausmės rūšį (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000). Šios aplinkybės egzistavimas apibūdina nusikalstamos veikos subjektą ir rodo jo pažiūrų bei dorovinių nuostatų, dažnai priklausančių nuo situacijos ar kitų asmenų įtakos, nepastovumą (Abramavičius *et al.*, 2004, p. 325). Manytina, jog tokių priemonių ėmimasis, galėtų būti laikomas veiksmingu ir demokratišku terorizmo grėsmės mažinimu, nesiekiant kuo griežčiau bausti asmenį, o siekiant jam padėti ir, tuo pačiu, apsaugoti kitus, nekaltus asmenis, nuo tolimesnės terorizmo grėsmės.

Taigi, lyginant iš ES teisės kylančius reikalavimus su tuo, kas yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjo, galima teigti, jog ES teisės aktai, tarp jų ir direktyva dėl kovos su terorizmu, yra visa apimtimi įgyvendinti Lietuvos nacionaliniuose įstatymuose (Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2018 m. rugpjūčio 20 d. Direktyvos (ES) 2017/541 ir nacionalinių teisės aktų atitikties lentelė). Visgi, iš to kas aptarta, matyti, jog Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas pasirinko griežtesnės baudžiamosios atsakomybės taikymo kelią ir, kai kuriais atvejais, už terorizmą gali skirti laisvės atėmimą iki gyvos

galvos. Toks įstatymų leidėjo pasirinkimas rodo griežtesnę Lietuvos baudžiamosios politikos kryptį, kai kurių kitų ES valstybių narių kontekste. Nepaisant to, žinant, kad Lietuva nėra patyrusi tokių baisių teroristinių išpuolių, kaip dalis kitų ES valstybių, būtų sunku pasakyti, ar tokia Lietuvoje taikoma baudžiamųjų teisinių priemonių sistema kovoje su terorizmu būtų veiksminga, proporcinga ir atgrasanti.

3. ANTITERORISTINĖS PRIEMONĖS EUROPOS SĄJUNGOJE

3.1. Europos Sąjungos valstybių narių įstatymuose numatytos baudžiamosios teisinės priemonės kovoje su terorizmu

Turėti veiksmingas baudžiamąsias teisines priemones kovoje su terorizmu yra svarbu kiekvienai ES valstybei narei. Tai pagrindžia Europolo renkami duomenys apie teroristinius išpuolius, įvykdytus ES valstybėse narėse.

1 lentelė. Teroro atakos (įskaitant nepavykusias, sužlugdytas ir pavykusias) Europos Sąjungoje per pastaruosius penkerius metus

Valstybė narė	2015	2016	2017	2018	2019
Belgija	—	4	2	1	1
Bulgarija	—	—	—	—	1
Čekija	—	—	—	—	2
Danija	2	—	—	—	2
Didžioji Britanija	103	76	107	60	64
Graikija	4	6	8	7	4
Ispanija	25	10	16	11	3
Italija	4	17	14	13	28
Lenkija	—	—	—	—	1
Lietuva	—	—	—	—	1
Olandija	—	1	—	4	2
Prancūzija	73	23	54	30	7
Suomija	—	—	1	—	—
Švedija	—	—	1	1	—
Vokietija	—	5	2	3	2

Šaltinis: Sudaryta autorės, remiantis: Europol, TE-SAT: EU Terrorism Situation and trend reports. 2016, 2017, 2018, 2019 ir 2020 metų duomenys. Prieiga per internetą: <<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports>>

Iš 1 lentelėje pateiktų duomenų, o ypač – iš paskutiniųjų poros metų, matyti, jog terorizmo taikiniu gali būti net ir tos valstybės, kuriose terorizmo grėsmė anksčiau atrodė itin tolima. Tai rodo, pavyzdžiui, Lietuvos ir Lenkijos atvejai, kuomet savadarbiais sproguotomis apsirūpinę asmenys, vedami teroristinių tikslų, ketino padaryti žalą visuotinai saugomoms vertybėms (European Union Terrorism Situation and Trend..., 2020, p. 65). Šiuo atveju, matyti, jog teroristinės idėjos pasiekė ir tas valstybes, kuriose terorizmo reiškinyms anksčiau atrodė tolimas, o galbūt net ir neįtikėtinas. Dėl šios priežasties,

bet kokių atveju, šios ir kitos teroro atakos privalo sulaukti tinkamo atsako – baudžiamųjų teisinių priemonių pritaikymo asmenims, padariusiems teroristinius ar su terorizmu susijusius nusikaltimus, taip siekiant pristabdyti šį pavojingą socialinį reiškinį.

Remiantis 1 lentelėje pateiktais duomenimis, toliau bus analizuojami ES valstybių narių, kurios su terorizmo grėsme susiduria dažniau nei kitos, baudžiamieji įstatymai ir kiti norminiai aktai, taip pat jų taikymo problemos kovojant su terorizmu. Analizuojant visa tai, norima parodyti, kokių teisinių priemonių imasi atskiros ES valstybės narės, kokiais ypatumais pasižymi taikomos priemonės, ar jos yra pakankamos tam, kad pristabdytų terorizmo plitimą bei sumažintų jo pasireiškimo mastus ir, ar galima ką nors pritaikyti Lietuvos teisinėje sistemoje, susidūrus su terorizmo apraiškomis. Visa tai žinoti svarbu tam, kad būtų galima išgryninti efektyviausias ir veiksmingiausias priemones, nustatyti probleminius jų taikymo aspektus ir prieiti bendrą išvadą dėl to, kas yra svarbiausia siekiant pristabdyti terorizmą.

3.1.1. Baudžiamosios teisinės priemonės Prancūzijoje

ES mastu, Prancūzija turi vieną iš didžiausių patirčių susiduriant su terorizmo reiškiniumi. Nuolatinė terorizmo grėsmė paskatino Prancūzijos įstatymų leidėją priimti specialius antiteroristinius įstatymus ir kitas praktines priemones kovoje su šiuo reiškiniumi, bei siekti glaudesnio tarptautinio bendradarbiavimo dėl terorizmo (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: France, 2013, p. 1). Dėl šios priežasties, Prancūzijos valstybės įstatymų leidėjas yra priėmęs plataus spektro specialiųjų įstatymų skirtų kovai su terorizmu. 1986 m. rugsėjo 9 d. Prancūzijoje buvo priimtas kovos su terorizmu įstatymas, kuris laikytinas pagrindiniu ir, galima sakyti – pamatiniu, valstybės įstatymu, skirtu terorizmo nusikaltimams tirti (Loi relative à la lutte contre le terrorisme, 1986). Šio įstatymo pagrindu sukurta iki šiol taikoma centralizuota teisminė sistema, skirta terorizmo bylų nagrinėjimui. Remiantis tuo, sukurtas atskiras ikiteisminio tyrimo teisėjų bei prokurorų skyrius, skirtas visiems tyrimams, susijusiems su terorizmu. Taip pat pratęstas maksimalus asmens laikino sulaikymo terminas iki 96 valandų (t. y. keturioms dienoms), tuo atveju, kai matoma, jog situacija susijusi su terorizmu. Svarbu tai, jog su terorizmu susijusios bylos, po minėto įstatymo įsigaliojimo, pradėtos nagrinėti profesionalių teisėjų, vietoj anksčiau buvusios žiuri, kurią sudarė prisiekusieji visuomenės nariai, nagrinėjimo (Preempting Justice: Counterterrorism Laws..., 2008, p. 10). Prancūzijos Konstitucinio Teismo teigimu, tokiu būdu siekiama išvengti spaudimo ir grasinimų neprofesionaliems prisiekusiųjų teismo nariams (Conseil Constitutionnel 3 septembre 1986 décision n° 86-213 DC). Taigi, galima

sakyti, jog Prancūzijos nacionalinis įstatymų leidėjas ryžosi terorizmo atvejais padaryti išimtis iš tokių bendrais atvejais taikomų tyrimo ir bylos nagrinėjimo taisyklių, kaip: ikiteisminio tyrimo tvarkos, suėmimo trukmės ir prisiekusiųjų dalyvavimo nagrinėjant bylas, tam, kad kova su terorizmu būtų efektyvesnė ir veiksmingesnė.

Po kai kurių teroristinių išpuolių, įvykusių pasaulyje (pvz., 2001 m. rugsėjo 11 d, JAV įvykusios serijos teroristinių išpuolių), buvo priimti kiti teisės aktai, padėsiantys sustiprinti esamus Prancūzijos įstatymus bei procesinių kovos su terorizmu priemonių sistemą. Tai tokie įstatymai, kaip antai: 2001 m. įstatymas „dėl kasdieninio saugumo“⁵; 2003 m. įstatymas „dėl vidaus saugumo“⁶; 2004 m. įstatymas „dėl teisingumo derinimo su naujais nusikalstamumo modeliais“⁷; 2006 m. įstatymas „dėl kovos su terorizmu, kuriame pateikiamos įvairios saugumo ir pasienio kontrolės priemonių taikymo nuostatos“, ir kuris, terorizmo atveju, dar kartą išplėtė laikino sulaikymo terminą, esant tam tikroms išskirtinėms sąlygoms, iki 6 dienų⁸; 2012 m. įstatymas „dėl saugumo ir antiteroristinių veiksmų“⁹ ir kt. įstatymai (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: France, 2013, p. 1). Minėti teisės aktai dar labiau sustiprino kovos su terorizmu priemones, t. y., išplėsti policijos įgaliojimai atlikti transporto priemonių ir pastatų patikrinimus, nustatyti internetinių ir teikiamų telekomunikacijos paslaugų duomenų saugojimo ir atskleidimo įpareigojimai, sugriežtintos saugumo priemonės oro ir jūrų uostuose, padidintas priežiūros/sekimo priemonių naudojimas bei nustatytos naujos kovos su terorizmo finansavimu priemonės (Preempting Justice: Counterterrorism Laws..., 2008, p. 12). Taigi, po minėtų įstatymų priėmimo, Prancūzijos kova su terorizmu peraugo į profesionalesnį lygmenį, kuris, be kita ko, parodo išskirtinį požiūrį į visuotinai pavojingus terorizmo nusikaltimus. Be minėtų įstatymų, svarbu išskirti Prancūzijos „valiutos ir finansų kodeksą“, priimtą 2000 m., kuriuo siekiama užtikrinti geresnę valstybės tarnybos institucijų, dirbančių kovos su terorizmo finansavimu srityje, koordinavimą, skatinti konsultacijas tarp įvairių valstybinių ir kitų institucijų bei įstaigų, kurios gali padėti nustatyti ir susekti įtartinas finansines operacijas (Code monétaire et financier, 2010). Šiuo kodeksu ieškoma būdų, kaip sumažinti galimybes teroristams gauti materialinę naudą iš kitų nusikalstamų veikų darymo, kurią vėliau jie bando panaudoti terorizmo nusikaltimams daryti.

Kaip ir Lietuvos atveju, pagrindinis įstatymas, kuriame kriminalizuotos teroristinės ir su terorizmu susijusios nusikalstamos veikos bei numatyta baudžiamoji atsakomybė už

⁵ Pranc. *Loi n°2001-1062 du 15 novembre 2001 relative à la sécurité quotidienne.*

⁶ Pranc. *Loi n°2003-239 du 18 mars 2003 pour la sécurité intérieure.*

⁷ Pranc. *Loi n°2004-204 du 9 mars 2004 portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité.*

⁸ Pranc. *Loi n° 2006-64 du 23 janvier 2006 relative à la lutte contre le terrorisme et portant dispositions diverses relatives à la sécurité et aux contrôles frontaliers.*

⁹ Pranc. *Loi no 2012-1432 du 21 décembre 2012 relative à la sécurité et à la lutte contre le terrorisme.*

jų padarymą, tai – Prancūzijos Respublikos baudžiamasis kodeksas¹⁰ (toliau - Prancūzijos BK), kuris, galima sakyti, jog iš esmės atitinka direktyvos dėl kovos su terorizmu keliamus reikalavimus. Šiame įstatyme yra atskiras skyrius, skirtas išimtinai tik teroristinėms ir su terorizmu susijusioms nusikalstamoms veikoms bei skiriamų sankcijų už šių nusikaltimų padarymą, nurodymui. Prancūzijos BK 421-1 str. įtvirtinta teroro akto sudėtis, nurodant, jog teroro aktu yra laikomi tokie nusikaltimai, kurie yra padaryti tyčia vieno asmens ar grupės jų, siekiant bauginimais ir terorizavimais sutrikdyti viešąją tvarką (Le code Pénal su Legifrance, 1992). Pastebėtina, jog šiame apibrėžime ir, apskritai, visame BK skyriuje, skirtam terorizmui, nėra išskiriama tarptautinė organizacija, kuriai gali būti teroristiniais veiksmais padaryta žala. Galima manyti, jog tai rodo nevisa apimančio terorizmo apibrėžimo įvedimą pagrindiniame baudžiamajame įstatyme, o taip pat terorizmo sąvokos traktavimą labiau tik nacionaliniu lygmeniu, t. y. kaip grėsmę vidaus saugumui.

Nepaisant to, už teroro aktą Prancūzijos BK numato itin griežtas bausmes, kurios apima ne vien tik laisvės atėmimą, bet ir piniginio pobūdžio sankcijas. Pvz., kaip didžiausia sankcija už teroro akto, sukėlusio žmogaus mirtį, padarymą, gali būti – laisvės atėmimas iki gyvos galvos bei 750 000 eurų bauda. Be to, Prancūzijos BK, atsižvelgiant į iš direktyvos dėl kovos su terorizmu kylančius reikalavimus, kriminalizuoja rengimosi padaryti terorizmą veikas, kaip savarankiškus baigtus nusikaltimus, pvz., terorizmo finansavimas (gali būti baudžiama 10 m. laisvės atėmimu ir 225 000 eurų bauda, o vadovavimas ar organizavimas šiai veikai gali sukelti 30 m. laisvės atėmimą ir 500 000 eurų baudą), teroristinių nusikaltimų kurstymas (10 m. laisvės atėmimą ir 150 000 eurų baudą), dalyvavimas nusikalstamame sąmoksle rengiant teroro aktą (10 m. laisvės atėmimą ir 225 000 eurų baudą) ir pan. Visgi, atsižvelgiant į aktualią teismų praktiką dėl su terorizmu susijusių nusikalstamų veikų padarymo, matyti, jog skiriamos bausmės neretu atveju nesiekia maksimalių ribų. Pvz., 2020 m. vasario 4 d. Paryžiaus Aukščiausiasis Teismas nagrinėjo vyro ir žmonos bylą, kurie buvo kaltinami dalyvavimu sąmoksle, rengiant teroro aktą. Už šios veikos padarymą vyras pripažintas kaltu ir nuteistas 6 metų laisvės atėmimo bausme, o moters bylos nagrinėjimas buvo atidėtas dėl sveikatos problemų. 2020 m. vasario 28 d. Paryžiaus Aukščiausioje Teisme buvo nagrinėjama 5 asmenų byla taip pat dėl dalyvavimo sąmoksle rengiant teroro aktą. Dvi moterys buvo pripažintos kaltomis ir nuteistos atitinkamai 6 ir 5 metų laisvės atėmimo bausmėmis, du vyrai nuteisti atitinkamai 7 ir 6 metų laisvės atėmimo bausmėmis, taip pat jiems visiems nustatytos teisminės priežiūros priemonės, kurios bus taikomos pasibaigus laisvės atėmimo

¹⁰ pranc. *Le code Pénal sur Legifrance*.

bausmėms. Penktojo kaltinamojo atveju, teismui pritrūko įrodymų, pavyko nustatyti tik ryšį su teroristine organizacija ir dėl to šiam asmeniui buvo paskirta 4 metų laisvės atėmimo bausmė, atidedant jos vykdymą 2 metams (Terrorism Convictions Monitor, 2021, p. 11-12). Taigi, gali susidaryti nuomonė, jog nors ir įstatymiškai numatyta gana griežta baudžiamoji atsakomybė už rengimosi daryti terorizmą veikas, tačiau taikant ją praktikoje, skiriamos bene per pus mažesnės bausmės.

Įdomu tai, jog pagal Prancūzijos BK 422-1 str., kaltinamas asmuo, bandęs įvykdyti teroristinį aktą, gali būti visiškai atleistas nuo bausmės atlikimo, jeigu pranešė apie tai teisėsaugos institucijoms ir padėjo nustatyti kitus įtariamuosius, taip išvengiant nusikaltimo padarymo (Le code Pénal su Legifrance, 1992). Šiai Prancūzijos įstatymų leidėjo nuostatai yra pritarina ir taip pat - skatintina, kadangi tokiu būdu ne tik išvengiama konkretaus teroristinio nusikaltimo padarymo, bet ir prisidedama prie tolimesnių nusikaltimų išvengimo. Asmuo, pranešęs apie kitus įtariamuosius, ketinančius įvykdyti teroristinius nusikaltimus, padeda juos išaiškinti ir tokiu būdu neleidžia jiems toliau nestabdomai vykdyti nusikalstamų veikų, siekiant teroristinių tikslų. Tai, be kita ko, pabrėžia asmens norą atsisakyti nusikalstamų ketinimų.

Kovai su terorizmu, be kita ko, yra svarbus Prancūzijos baudžiamojo proceso kodeksas¹¹ (toliau - Prancūzijos BPK), numatantis specialias procesines taisykles taikomas teroristiniams nusikaltimams (Code de procédure pénale (France), 1962). Teroristinių nusikaltimų tyrimo metu, be jau minėtos galimybės pratęsti sulaikymo terminus, Prancūzijos BPK taip pat numato specialius tyrimo metodus, apimančius: galimybę nakties metu atlikti kratas ir poėmius be suinteresuotų asmenų dalyvavimo; transporto priemonių apžiūras; garso ir vaizdo įrašymo įrangos naudojimą tyrimo metu ir renkant informaciją; asmenų, įtariamų terorizmu, bei jų atliekamų veiksmų stebėjimą visoje šalies teritorijoje; prokurorų ar ikiteisminio tyrimo teisėjų patvirtintos asmenų infiltracijos operacijas, skirtas palengvinti nusikaltimų atskleidimą jų neišprovokuojant; telefoninių pokalbių klausymąsi; prokuratūros galimybę įtraukti mokesčių tarnybas į tyrimus, susijusius su terorizmo finansavimu; galimybę rinkti kompiuterinius duomenis, kurie dar nėra išplatinti ir pan. Taip pat nustatytos tokios priemonės, kuriomis siekiama palengvinti teisminį tyrimą, kaip antai: ilgesni kardomojo kalinimo terminai; galimybė naudoti Europos arešto orderį; galimybė įšaldyti kaltinamojo lėšas¹²; galimybė naudoti vaizdo konferencijų priemones, norint

¹¹ pranc. *Code de procédure pénale*.

¹² Nors apie lėšų išaldymą yra reikalaujama pranešti iš anksto, tačiau iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, jog ši taisyklė turi tam tikras išimtis. Šios išimtyys ypač susijusios su pradinio sprendimo išaldyti lėšas atveju, kuomet pranešimas apie tai galėtų pakenkti tokių ribojamųjų priemonių veiksmingumui (ESTT 2008 m. rugsėjo 3 d. sprendimas *Kadi ir Al Barakaat International Foundation...*, 339–341 punktai).

apklausti asmenis; be to, numatyta galimybė skirti iki 5 metų laisvės atėmimo bausmę asmenims, atskleidžiantiems informaciją, kurios atskleidimas gali trukdyti tyrimo atlikimui (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: France, 2013, p. 4). Viena vertus, kai kurių minėtų priemonių naudojimas gali atrodyti, kaip varžantis prigimtines asmens teises, pvz., asmens būsto ar privataus gyvenimo neliečiamybę gali varžyti tokios prievartos priemonės taikymas, kaip kratos ir poėmio atlikimas nakties metu be suinteresuotų asmenų dalyvavimo; asmens nuosavybės neliečiamumą gali varžyti lėšų išaldymo priemonė ir pan. Kita vertus, atsižvelgiant į tai, kokio sunkumo terorizmo nusikaltimas gali būti, ir kokių padarinių jis gali sukelti, minėtų priemonių taikymas turėtų būti pateisinamas, siekiant apsaugoti įstatymo ginamas nekaltų asmenų vertybes. Tad, remiantis tuo, galima teigti, jog minėti varžymai yra būtini ir proporcingi.

3.1.2. Baudžiamosios teisinės priemonės Italijoje

Po 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių, Italija taip pat suprato būtinumą užtikrinti aukščiausio lygio bendradarbiavimą ir koordinavimą nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu, bei imtis svarbių teisinių priemonių kovoje su terorizmu. Dėl to, Italija sugebėjo nedelsdama pakeisti turimus teisės aktus terorizmo srityje, jiems pritaikant naudojamas kovos su organizuotu nusikalstamumu baudžiamąsias teines priemones. Remiantis tuo, Italijos baudžiamajame kodekse¹³ (toliau - Italijos BK) buvo kriminalizuotos tokios naujos teroristinės nusikalstamos veikos, kaip antai: dalyvavimas teroristinėje organizacijoje, tokios organizacijos finansavimas ir pan. (Profiles on Counter-Terrorism Capacity: Italy, 2017, p. 1). Kaip matyti, Italija, kovai su terorizmu, pasirinko perteikti įgytą teigiamą patirtį iš organizuoto nusikalstamumo srities, kuris turi ne tik skirtumą, bet ir panašumą su terorizmu, pvz., galima aptikti panašių tendencijų teroristų ir organizuoto nusikalstamumo narių verbavime, jų priklausyme grupei, kurios nariai laiko save „išrinktaisiais“ ir pan.¹⁴ (Ferrari, 2018, p. 91-92). Minėtų pokyčių ėmimasis rodo valstybės siekį kovoti su terorizmu pasitelkiant veiksmingas, kovoje su kitomis nusikalstamomis veikomis pasiteisinusias, priemones. Be to, tai rodo ir siekį stabdyti terorizmo pasireiškimą griežčiausiomis priemonėmis, t. y., baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis.

¹³ it. *Codice di Penale*.

¹⁴ Be to, organizuoto nusikalstamumo ir terorizmo bylų nagrinėjimui Italijos teisėsaugos institucijos taiko tą pačią tyrimo metodiką. Tokias bylas tiria ir patraukia baudžiamojon atsakomybėn specializuoti apygardos prokuratūros padaliniai (Profiles on Counter-Terrorism Capacity: Italy, 2017, p. 7).

2005 m. priimtas įstatymas Nr. 155 „dėl skubių priemonių kovojant su tarptautiniu terorizmu“, kuris sustiprino teisinės priemonės kovoje su teroristinių organizacijų grėsme ir kriminalizavo naujas nusikalstamas veikas, galinčias privesti prie teroristinių nusikaltimų darymo, pvz., teroristų verbavimas, mokymas arba mokymasis teroristiniais tikslais ir pan.¹⁵ (EU and Member States' policies..., 2017, p. 101). Visgi, nors tokių nusikalstamų veikų darymas, kuriomis ketinama vėliau įgyvendinti terorizmą yra gana dažnai pasitaikantis, tačiau tai įrodyti – sudėtinga. Italijos bei kitų valstybių teismų praktikoje¹⁶ pasitaiko atveju, kuomet dėl minėtų panašių nusikalstamų veikų asmenys būna išteisinami, neįrodžius jų kaltės. Pvz., 2020 m. sausio 24 d. Romos miesto teismas išteisino asmenį, kuris buvo kaltinamas mokymusi terorizmo tikslais, nes tokios veikos darymas turi būti vienareikšmiškai orientuotas į teroro aktų vykdymą, o nagrinėjamu atveju, minėta aplinkybė nebuvo nustatyta (Terrorism Convictions Monitor, 2021, p. 21). Šis ir kiti pavyzdžiai rodo, kad tokių nusikalstamų veikų, kuriomis siekiama palengvinti terorizmo įgyvendinimą ateityje, įrodinėjimas yra ganėtinai sudėtingas, reikalaujantis aktyvaus teisėsaugos pareigūnų darbo bei išsamaus pagrindimo, jog tikrai yra ketinama atlikti teroro aktą.

Kovos su terorizmu sistema Italijoje ir toliau buvo vystoma. Iki 2015 m. atsirado tokios įstatyminės naujovės, kaip antai: kriminalizuoti kiti veiksmai, kurie gali vesti prie terorizmo vykdymo; griežtintos sankcijos; numatytos procedūrinės ir neprocedūrinės apsaugos priemonės¹⁷ su galimybe sumažinti skiriamą bausmę arba, už tam tikrų nusikalstamų veikų padarymą, – atleisti nuo bausmės, kai kaltinamasis bendradarbiauja su teisėsauga; pradėti taikyti specialūs tyrimo metodai, pvz., informacijos perėmimas, slaptos operacijos po priedanga, finansiniai tyrimai ir pan. (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Italy, 2017, p. 2). Be to, atsižvelgiant į nepaprastą būtinumą, skubiai priimtu 2015 m. dekretu Nr. 7, kuris papildė Italijos baudžiamojo proceso kodeksą,¹⁸ buvo išplėsta Nacionalinės kovos su mafija prokuratūros¹⁹ kompetencija, priskiriant bylas susijusias su terorizmu. Šiai dienai, Nacionalinė kovos su mafija ir terorizmu prokuratūra yra

¹⁵ It. *Misure urgenti per il contrasto del terrorismo internazionale*.

¹⁶ Pvz., 2020 m. birželio 9 d. Roterdamo apygardos teismas dėl įrodymų trūkumo išteisino moterį, kuri buvo kaltinama teroristų finansavimu; 2020 m. gegužės 25 d. Nacionalinis Ispanijos teismas išteisino asmenį, įtariamą teroristų finansavimu, teigiant, jog pinigai buvo pervesti, kaip labdara, neatsižvelgiant į tai, jog pinigų gavėjai yra mirusių teroristų šeimos nariai (Terrorism Convictions Monitor, 2021, p. 22-26).

¹⁷ Apsaugos priemonės gali apimti asmens, kuris sutiko bendradarbiauti su teisėsauga, bei jo šeimos narių tapatybės pakeitimą, perkėlimą į saugias patalpas, finansinę pagalbą ir pan. Šios priemonės gali būti taikomos liudytojams ir kiekvienam asmeniui, kuriam pareikšti kaltinimai arba, kuris nuteistas už nusikalstamos veikos atlikimą. (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Italy, 2017, p. 6).

¹⁸ it. *Codice di Procedura Penale*.

¹⁹ It. k. pavadinimas prieš dekreto priėmimą - „*Procuratore nazionale antimafia*“, po dekreto priėmimo – „*Procuratore nazionale antimafia e antiterrorismo*“.

centralizuota teisminė institucija, įgaliota koordinuoti terorizmo ir organizuoto nusikalstamumo tyrimus, kuriuos vykdo apygardos prokuratūra. Ši institucija tvarko nacionalinę terorizmo bylų duomenų bazę, gali susipažinti su visa turima informacija apie terorizmo bylas bei gali bendradarbiauti su policijos pajėgomis, kurios specializuojasi išimtinai kovos su organizuotu nusikalstamumu ir terorizmu srityje (Decree-Law No. 7 of February 18, 2015). Be to, nusikaltimams, susijusiems su teroristų finansavimu, Italijoje veikia Nacionalinis kovos su mafija ir terorizmu direktoratas,²⁰ kuris bendradarbiaudamas su Italijos finansinių tyrimų skyriumi²¹ kartu siekia nustatyti įtartinus sandorius ar kitas veikas, susijusias su teroristų finansavimu (European Union Terrorism Situation and Trend..., 2018, p. 66). Galima manyti, jog tokių atskirų ikiteisminių institucijų nacionaliniu lygiu sukūrimas, kovojant su terorizmu, prisideda prie šio reiškinių efektyvesnio atskleidimo bei kaltų asmenų suradimo, taip pat baudžiamosios atsakomybės jiems pritaikymo. Tai parodo Italijos išskirtinį požiūrį į būtinumą kovoti su terorizmu pasitelkiant kompetentingus atitinkamos srities profesionalus.

Kalbant apie atsakomybę už teroristinių ar su terorizmu susijusių nusikaltimų padarymą, svarbu paminėti, jog juridiniams asmenims tokiu atveju taikoma administracinio pobūdžio atsakomybė (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Italy, 2017, p. 5). Visgi, ši nuostata neprieštarauja direktyvai dėl kovos su terorizmu, kadangi joje nėra nurodyta kokio pobūdžio atsakomybė privalo būti taikoma juridiniams asmenims. Šiuo atveju, esminis momentas yra tai, jog jiems apskritai atsakomybė būtų pritaikyta. Fizinių asmenų atveju, Italijos BK numato taip pat gana griežtas sankcijas. Pvz., Italijos BK 289-*bis* str. numato laisvės atėmimo nuo 25 iki 30 metų sankciją už asmens pagrobimą terorizmo tikslais arba dėl demokratinės tvarkos perversmo. Jei tokios veikos metu kaltinamasis pagrobtąjį asmenį tyčia nužudo, tuomet gali būti taikomas laisvės atėmimas iki gyvos galvos (Codice di Penale Italiano, 1930). Įdomu, tai, jog šios normos atsiradimą lėmė Italijos turima patirtis, t. y., po svarbaus Italijos politiko pagrobimo ir jo nužudymo teroristiniais tikslais, buvo priimtas 1978 m. kovo 18 d. įstatymas Nr. 191, kuriuo papildytas Italijos BK numatant baudžiamąją atsakomybę už minėtą veiką (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Italy, 2017, p. 4). Įstatymų leidėjas, kriminalizuodamas šį nusikaltimą atribojo paprasto pagrobimo už išpirką nuo asmens pagrobimo teroristiniais tikslais, sudėtis, taip numatydamas ženkliai didesnę sankciją už pagrobimą padarytą teroristiniais tikslais. Tuo tarpu, Lietuvos BK šių veikų neatskiria ir numato vieną straipsnį, skirtą žmogaus pagrobimui įkaitu, kuris, kaip didžiausią bausmę, numato laisvės atėmimą iki 15 metų (už

²⁰ it. *Direzione nazionale antimafia e antiterrorisma*.

²¹ it. *Unità di Informazione Finanziaria*.

dviejų ar daugiau asmenų pagrobimą). Atsižvelgus į išdėstymą, manytina, jog toks atribojimas, kurį numato Italijos įstatymų leidėjas, yra tinkamesnis, nes teroristinių tikslų turėjimas rodo ženkliai didesnę asmens pavojingumą ir tik atskiriant šių veikų sudėtis, galima numatyti proporcingas sankcijas, t. y., už paprastą pagrobimą numatant mažesnę maksimalią bausmės ribą, o už pagrobimą teroristiniais tikslais – didesnę.

Italijos BK 270-*sexies* str., terorizmo tikslais padarytas nusikalstamas veikas apibrėžia panašiai, kaip ir direktyvoje dėl kovos su terorizmu, t. y., sutampa galimi nukentėjusieji, siekiami teroristų tikslai bei didelės žalos padarymo požymis (Codice di Penale Italiano, 1930). Tad, šiuo aspektu, Italijos įstatymų leidėjas tinkamai įgyvendina iš direktyvos dėl kovos su terorizmu kylančius reikalavimus. Be to, kaip matyti, Italijos BK atitinka ir kitą iš direktyvos kylantį reikalavimą, t. y., kriminalizuoti ne tik terorizmo nusikaltimus, bet ir su terorizmu susijusias nusikalstamas veikas, pvz., teroristų kurstymą, verbavimą, keliones teroristiniais tikslais, teroristų mokymą, finansavimą ir pan. (Codice di Penale Italiano, 1930). Verta paminėti, jog sankcijų ribos už šias veikas yra didesnės nei Lietuvos įstatymų leidėjo numatytos, pvz., terorizmo finansavimo arba verbavimo teroristiniais tikslais atveju gali būti skiriama nuo 7 iki 15 metų laisvės atėmimo bausmė, kai tuo tarpu Lietuvoje už verbavimą numatyta laisvės atėmimo bausmė iki 7 metų, o už finansavimą – iki 10 metų. Šiuo aspektu numatytos bausmių maksimalios ribos viršija ir Prancūzijoje numatytąsias bausmės ribas.

Be to, svarbi nuostata numatyta įstatymo Nr. 15/1980 1 str. Pagal jį, už bet kurio Italijos BK numatyto nusikaltimo padarymą turint teroristinių tikslų, skiriama dvigubai didesnė bausmė (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Italy, 2017, p. 4). Šios atsakomybę sunkinančios aplinkybės nurodymas, išplečia galimybę taikyti griežtesnę baudžiamąją atsakomybę, net ir už tų veikų padarymą, kurios tiesiogiai nėra priskirtos teroristinėms ar su jomis susijusioms, tačiau yra padarytos turint teroristinių tikslų. Manytina, jog tokiu būdu labiau užtikrinamas atsakomybės neišvengiamumas ir jos proporcingumas.

Įdomu tai, jog Italijos BK 270-*quinqüies* str., atskirai numato baudžiamąją atsakomybę už turto ar pinigų, kuriuos reikia areštuoti siekiant užkirsti kelią elgesiui susijusiam su terorizmo finansavimu, vagystę. Už šią veiką numatyta laisvės atėmimo nuo 2 iki 6 metų bausmė ir nuo 3 tūkst. iki 15 tūkst. eurų bauda (Codice di Penale Italiano, 1930). Žvelgiant į Italijos BK straipsnius, susijusius su terorizmu, matyti, jog tai yra vienintelė norma, kuri be laisvės atėmimo bausmės, numato ir bausdos skyrimo galimybę. Taigi, toks, gana įdomus, Italijos įstatymų leidėjo pasirinkimas yra išsiskiriantis iš bendro baudžiamojo įstatymo straipsnių, susijusių su terorizmu, konteksto. Be to, daiktų, kurie

buvo skirti nusikaltimui, turint teroristinę tikslą, daryti, ar daiktų, kurie yra gauti darant tokį nusikaltimą, pvz., gauti pinigai, pagamintas įrankis nusikaltimui daryti ir pan., pagal Italijos BK 270-*bis* ir 270-*septies* str., konfiskavimas yra privalomas, išskyrus, kai jie priklauso asmeniui, nesusijusiam su nusikaltimo darymu. Dėl to, Italija atitinka iš ES kylančius reikalavimus. Konfiskavimas, šiuo atveju, bent iš dalies gali apsaugoti nuo galimybės daryti kitas nusikalstamas veikas.

3.1.3. Baudžiamosios teisinės priemonės Ispanijoje

Ispanija, atsižvelgiant į turimą didelę patirtį kovoje su terorizmu²², yra pasirinkusi iš dalies kitokį kelią nei kitos ES valstybės narės. Daugelis valstybių kovai su terorizmu naudoja skubiai priimtus nepaprastosios padėties įstatymus, kurie gali kenkti žmogaus teisėms, tačiau Ispanija, vietoj to, teikia prioritetą kovos su terorizmu taktikai, pvz., terorizmo sutrukdymui, siekiant užkirsti kelią jo kilimui arba atgrasyti nuo jo darymo numatant griežtą atsakomybę. Tuo tarpu, pagrindinės kovos su terorizmu baudžiamosios teisinės priemonės yra įtvirtintos Ispanijos baudžiamajame kodekse²³ (toliau – Ispanijos BK) ir baudžiamojo proceso kodekse²⁴ (toliau – Ispanijos BPK). Įdomu, tai, kad net terorizmo apibrėžimo užduotis atiteko ne įstatymų leidėjui, o Ispanijos teismų sistemai, kuri Ispanijoje laikoma stipria ir nepriklausoma institucija (Woolslayer, 2017, p. 61-62). Visgi, nors Ispanija pasirinko nepriimti specialių „krizės“²⁵ nulemtų, įstatymų, skirtų tam, kad suteiktų valstybės institucijoms didesnę galią kovojant su terorizmu, tačiau Ispanijos Konstitucijos²⁶ 55 str. 2 d. tokią galimybę leidžia, t. y., nepaprastosios padėties metu galima priimti tokius teisės aktus. Nepaisant to, iki šiol šis mechanizmas nebuvo naudojamas (EU and Member States’ policies..., 2017, p. 128). Atsižvelgiant į tai, galima manyti, jog Ispanija net ir kovojant su tokiu pavojingu reiškiniu, kaip terorizmas, siekia nepriiminėti skubotų sprendimų ir tokiu būdu, be kita ko, nepažeisti žmogaus teisių. Nors žmogaus teisių kontekste, tokia aplinkybė laikytina teigiama, tačiau žinant tai, jog terorizmas kelia daug didesnę grėsmę, nei kad trumpalaikis teisių apribojimas, manytina, jog išimtis iš šios bendros taisyklės terorizmo grėsmės akivaizdoje būtų itin svarbi.

²² Ispanijos turimą teroristinio smurto patirtį daugiausiai lėmė vidaus terorizmas, t. y., 1959 m. vykęs Baskų nacionalistinis judėjimas ir to eigoje sukurta separatistinė teroristinė organizacija – *Euskadi Ta Askatasuna* (ETA), kuri išžudė daugiau kaip 800 žmonių. Viso to tikslas – didesnė Baskų šalies nepriklausomybė nuo Ispanijos. (EU and Member States’ policies..., 2017, p. 127.)

²³ Isp. *Código Penal de España*.

²⁴ Isp. *Ley de Enjuiciamiento Criminal*.

²⁵ T. y. nulemtų įvykusių teroristinių išpuolių.

²⁶ Isp. *Constitución Española*.

Įdomų išskirtinumą iš kitų ES valstybių narių numato Ispanijos BPK 509, 520A ir 527 straipsniai. Juose numatyta galimybė terorizmo atveju taikyti kitokio pobūdžio sulaikymą, taip vadinamąjį - *incommunicado detention*, kuris suprantamas kaip situacija, kuomet sulaikytam asmeniui neleidžiama naudotis tokiomis teisėmis, kaip antai: susisiekti su šeimos nariais, advokatu ar net nepriklausomu gydytoju²⁷. Šiuo atveju asmuo apskritai neturi teisės kam nors pranešti apie sulaikymą ir savo buvimo vietą. Tokio sulaikymo trukmė gali būti nuo įprastos 48 val. trukmės iki 120 val., t. y., 5 parų. Be to, trukmė gali būti pratęsta dar 5 paroms, kuomet po šio sulaikymo norima skirti kardomąjį kalinimą. Pasibaigus 10 parų sulaikymui, numatyta papildoma galimybė skirti dar 3 dienas sulaikymo bet kuriuo metu (Real Decreto por el que se aprueba la Ley de Enjuiciamiento Criminal, 1882). Visgi, Jungtinių Tautų žmogaus teisių institucijų teigimu, tokia priemonė gali sukelti rimtus žmogaus teisių pažeidimus ir dėl to turėtų būti uždrausta (Setting an Example? Counter-Terrorism Measures..., 2005, p. 23-25). Nors, kaip buvo minėta anksčiau, Ispanija iš dalies nepažeidžia žmogaus teisių nepaprastosios padėties, kilusios dėl terorizmo, metu, tačiau laikino sulaikymo kontekste, žmogaus teisės atsiduria visiškai kitoje vietoje. 13 parų trukmės sulaikymas, neturint galimybės su niekuo susisiekti ir bent jau gauti pačio pasirinkto kvalifikuoto nepriklausomo gydytojo pagalbą²⁸, gali ne tik formaliai pažeisti žmogaus teises, bet ir sukelti pavojų jo sveikatai. Tad, šiuo atveju, pritariama Jungtinių Tautų žmogaus teisių institucijų nuomonei, jog tokia priemonė turėtų būti uždrausta, arba bent jau sušvelninta, pvz., leidžiant susisiekti su advokatu, gauti reikiamą pasirinkto gydytojo pagalbą. Bet kokiu atveju, šis sulaikymas tiek savo trukme, tiek ir pobūdžiu, itin išsiskiria iš kitų ES valstybių narių konteksto.

Ispanijos Konstitucija numato galimybę terorizmo atveju suspenduoti tokias asmens teises, kaip: teisę į būsto neliečiamybę, teisę į privataus gyvenimo neliečiamybę. Visa tai galima padaryti ir be teismo nutarties, tačiau nedelsiant, po intervencijos į minėtas asmens teises, apie tai privaloma raštu pranešti jurisdikciją turinčiam teisėjui (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Spain, 2013, p. 4-5). Be to, Ispanijos BPK, 2015 m. buvo iš dalies pakeistas, įtraukiant į jį galimybę gauti prieigą prie elektroninių ryšių paslaugų teikėjų saugomų duomenų, susijusių su telefono ir telekomunikacijos ryšių procesais. Šiuo atveju, jeigu ikiteisminis tyrimas vyksta dėl terorizmo²⁹, galima perimti įtariamojo siunčiamą ar

²⁷ Leidžiama tik susisiekti su teismo paskirtu teismo medicinos gydytoju (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Spain, 2013, p. 4).

²⁸ Kuri, kaip žinia, tam tikrais atvejais gali būti itin svarbi, kuomet teroristas, įgyvendindamas savo nusikalstamą ketinimą, įvykio metu susižaloja.

²⁹ Ši galimybė taikoma ir tyčinių nusikaltimų, už kuriuos nustatyta maksimali bent 3 metų laisvės atėmimo bausmė bei grupinių nusikaltimų arba nusikalstamo susivienijimo padarytų nusikaltimų atveju (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo generalinio advokato Henrik Saugmandsgaard øe išvada, pateikta 2018 m. gegužės 3 d.).

gaunamą privačią pašto ir telegrafo korespondenciją, su ja susipažinti ir analizuoti, jeigu yra pagrindo manyti, kad tai leis atskleisti ar patikrinti bylai reikšmingą aplinkybę ar veiksnį (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo generalinio advokato Henrik Saugmandsgaard øe išvada, pateikta 2018 m. gegužės 3 d). Šių procesinių priemonių ėmimasis iš dalies palengvina terorizmo aplinkybių nustatymą, kaltų asmenų suradimą bei baudžiamosios atsakomybės jiems pritaikymą. Dėl to, galima manyti, jog kovojant su terorizmu, minėtų priemonių pasitelkimas yra būtinas, siekiant efektyviau stabdyti šį reiškinių.

Kalbant apie baudžiamąją atsakomybę, svarbu paminėti, jog Ispanija ir šioje vietoje turi išskirtinumą, lyginant su kitomis ES valstybėmis narėmis (pvz., Prancūzija, Vokietija, Belgija, Austrija, Suomija). Šis išskirtinumas pasižymi tuo, jog pagal Ispanijos BK straipsnius, numatančius sankcijas už, be kita ko, teroristinių ar su terorizmu susijusių nusikalstamų veikų padarymą, greta laisvės atėmimo bei baudos bausmių, numatyta galimybė tam tikram laikui, pasibaigus laisvės atėmimo bausmei, skirti apribojimą tokių pilietinių teisių, kaip antai: teisės balsuoti, dirbti švietimo ir sporto srityje, valstybės tarnyboje ir pan. (Código Penal de España..., 1995). Minėtų priemonių dažną taikymą pagrindžia tai, jog kone visuose naujausiuose Ispanijos teismų sprendimuose yra pritaikytos tokio pobūdžio priemonės. Pvz., 2019 m. lapkričio 14 d. Ispanijos nacionalinis teismas nuteisė asmenį už terorizmo finansavimą ir paskyrė 2,5 m. laisvės atėmimo bausmę, 10 tūkst. eurų baudą ir draudimą dirbti švietimo ir sporto srityje 9 metus po laisvės atėmimo bausmės atlikimo³⁰; 2020 m. kovo 20 d. Ispanijos apeliacinis teismas paliko galioti I instancijos teismo sprendimą, kuriuo trys kaltinamieji nuteisti už bendradarbiavimą su teroristine organizacija ir skyrė jiems atitinkamai 7, 5, 2,5 metų laisvės atėmimą, baudos bausmę bei tam tikrą pilietinių teisių atėmimą, įskaitant teisę balsuoti arba dirbti švietimo ir sporto srityse tam tikrą laikotarpį po laisvės atėmimo bausmės atlikimo (Terrorism Convictions Monitor, 2021, p. 23-25). Atsižvelgiant į išdėstymą, manytina, kad tokių priemonių taikymas, kaip pvz., draudimas dirbti švietimo srityje, gali apsaugoti nuo teroristinių idėjų skleidimo per tas sritis, kuriose vyksta darbas su asmenimis, kurių požiūris dar nėra visiškai susiformavęs ir kurie yra atviri naujoms idėjoms, o dėl to gali būti lengvai paveikiami neigiama linkme. Be to, per tą laiką, kurį asmeniui apribotos kai kurios pilietinės teisės, galima įsitikinti, ar asmuo neturi naujų nusikalstamų ketinimų ir ar jis nekelia grėsmės. Todėl manytina, jog šios priemonės, kurios labiau iš prevencinės pusės

³⁰ Terorizmo finansavimas pasireiškė tuo, jog vyras pervedė į savo žmonos sąskaitą viso 6,5 tūkst. eurų, tam, kad ji galėtų prisijungti prie teroristinės organizacijos – ISIL (angl. *Islamic State of Iraq and the Levant*).

gali apsaugoti nuo tolimesnių teroristinių nusikaltimų darymo, yra tinkama kovos su terorizmu priemonė, leidžianti išvengti naujos terorizmo grėsmės.

Kaip griežčiausia sankcija už teroristinės nusikalstamos veikos padarymą, numatyta laisvės atėmimo bausmė iki 40 metų (Ispanijos BK 76 str. d punktas). Tokia bausmė gali būti taikoma tuomet, kai asmuo padaro du ar daugiau nusikaltimų, susijusių su teroristine organizacija ar teroristine grupe, arba kelis teroristinius nusikaltimus, kai už vieną iš jų yra baudžiama daugiau nei 20 metų laisvės atėmimu (Código Penal de España..., 1995). Kaip matyti, šiuo atveju, už teroristines veikas laisvės atėmimas iki gyvos galvos Ispanijoje nėra numatytas, priešingai negu prieš tai analizuotose valstybėse. Be kita ko, Ispanijos BK atitinka direktyvos dėl kovos su terorizmu reikalavimus tiek kriminalizuotų veikų atžvilgiu, tiek ir bausmių skyrimo ribomis, pvz., už vadovavimą teroristinei organizacijai Ispanijos BK 572 str. numato maksimalią 15 metų laisvės atėmimo bausmę, t. y., identišką numatytajai minėtoje direktyvoje. Taigi, atsižvelgiant į išdėstymą, matyti, jog nors skiriamos bausmės ir atrodo griežtos, tačiau, kita vertus, jos nėra tokios griežtos, kaip kitose, prieš tai analizuotose, valstybėse. Be to, Ispanijos BK 579 str. 3 d. taip pat numato mažesnės nei numatyta įstatymo, bausmės skyrimo galimybę, tuo atveju, kai asmuo savanoriškai atsisakė savo nusikalstamų ketinimų, prisipažino apie tai teisėsaugos institucijoms ir aktyviai bendradarbiavo su jais, siekiant išvengti terorizmo arba siekiant padėti nustatyti kitus įtariamuosius.

Taipogi svarbi nuostata yra susijusi su tarptautiniu recidyvu. Pagal Ispanijos BK 580 str., užsienio teismo nuosprendis yra prilyginamas Ispanijos teismų nuosprendžiui, ir tokiu atveju, kaltinamajam skiriant bausmę, bus galima pritaikyti sunkinančią aplinkybę – recidyvą (Código Penal de España..., 1995). Įdomu tai, jog anksčiau šio instituto taikymas buvo galimas tik tuo atveju, jeigu nusikaltimai buvo susiję su teroristinių organizacijų arba grupuočių veikla, tačiau dabar, t. y., nuo 2020 m. gruodžio mėn. galiojančioje Ispanijos BK redakcijoje, ši nuostata yra išplėsta ir gali būti taikoma visais terorizmo atvejais (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Spain, 2013, p. 4). Šiuo atveju bus garantuojama, jog asmuo, teistas už teroristinę nusikalstamą veiką užsienyje ir neišnykus teistumui padaręs kitą teroristinę veiką Ispanijoje, sulauks atitinkamos bei proporcingos bausmės. Galima manyti, jog šios nuostatos neįtvirtinimas nacionaliniuose įstatymuose turėtų būti laikomas įstatymo spraga, kuria pasinaudojus, kaltinamasis asmuo galėtų išvengti griežtesnės bausmės skyrimo.

3.1.4. Baudžiamosios teisinės priemonės Graikijoje

Palanki teroristiniams išpuoliams Graikijos geografinė padėtis ir silpna pasienio kontrolė lėmė didelius terorizmo pasireiškimo mastus tiek iš tarptautinių teroristinių organizacijų, tiek ir iš šalies vidaus teroristinių organizacijų (Chainoglou, 2017, p. 495). Be abejonės, tai, bei kiti pasaulį sukretę teroristiniai išpuoliai, taip pat lėmė poreikį stiprinti kovos su terorizmu baudžiamąsias teisines priemones. Dėl to, įstatymu Nr. 2928/2001 buvo pakeistas Graikijos baudžiamasis kodeksas (toliau – Graikijos BK) ir baudžiamojo proceso kodeksas (toliau – Graikijos BPK), numatant juose tokias nuostatas, kaip antai: pirmą kartą apibrėžta teroristinė organizacija; pratęstas laikas per kurį galima apklausti įtariamuosius; patvirtintas platesnių tardymo metodų naudojimas; didintos sankcijos už su terorizmu susijusių nusikaltimų padarymą; kriminalizuotas dalyvavimas teroristinėje organizacijoje ir jos formavimas, grasinimas bei teroro akto rengimas; taip pat, vietoj prisiekusiųjų dalyvavimo terorizmo bylų nagrinėjime, tokias bylas deleguota nagrinėti trijų teisėjų kolegijai (EU and Member States' policies..., 2017, p. 95-96). Taigi, Graikija ryžosi griežtinti baudžiamąją politiką terorizmo atveju, tam, kad kova su šiuo reiškiniu būtų veiksmingesnė. Taip pat, matyti, jog griežtinimo poreikį, kaip ir kitose ES valstybėse narėse, labiau lėmė įvykę teroristiniai išpuoliai, nei bendras suvokimas, kad kovai su terorizmu reikia ruoštis ne tuomet, kai jis įvyksta, bet tuomet, kai terorizmo grėsmė atrodo nors ir tolima, tačiau, bet kokiu atveju, - reali. Beje, įstatymu Nr. 3251/2004 įvestas terorizmo apibrėžimas³¹, kuris yra ganėtinai išsamus bei atitinka iš direktyvos dėl kovos su terorizmu kylančius reikalavimus tiek keliamos žalos, tiek teroristinių tikslų, tiek ir nukentėjusiųjų atžvilgiu (Borgeas, 2013, p. 198). Atitikimą minėtos direktyvos nuostatoms taip pat lėmė 2019 m. padaryti Graikijos BK papildymai, kuriais kriminalizuotos su terorizmu susijusios veikos, pvz., kurstymas, mokymas, pareigūnų įbauginimas ir pan. (European Union Terrorism Situation and Trend..., 2020, p. 82). Po šių įstatyminių pakeitimų, Graikija priartėjo prie iš ES kylančių kovos su terorizmu reikalavimų.

Be to, Graikijos BK atskirai kriminalizuoja informacijos teikimą, kurią ketinama panaudoti ateityje, tam, kad būtų palengvintas terorizmo vykdymas; grasinimą arba smurto panaudojimą prieš teisėjus, ikiteisminio tyrimo arba teismo nagrinėjimo institucijų narius, liudytojus, ekspertus ar vertėjus, taip pat, minėtų asmenų papirkimą, siekiant

³¹ Minėtu apibrėžimu, terorizmas apibūdinamas kaip veika, padaryta tokiu būdu, mastu ir aplinkybėmis, kuriomis gali būti padaryta didelė žala šaliai arba tarptautinei organizacijai, ir kuriomis siekiama įbauginti gyventojus ar neteisėtai priversti bet kurią valdžios instituciją ar tarptautinę organizaciją imtis veiksmų ar susilaikyti nuo jų, arba rimtai pakenkti ar sunaikinti pagrindines konstitucines, politines ar ekonomines šalies ar tarptautinės organizacijos struktūras.

užkirsti kelią informacijos atskleidimui, kuri yra svarbi asmens patraukimui baudžiamajon atsakomybėn. Bausmės už šiuos ir kitus teroristinius nusikaltimus svyruoja nuo 1 m. laisvės atėmimo iki laisvės atėmimo iki gyvos galvos skyrimo. Laisvės atėmimo iki gyvos galvos skyrimo atveju, Graikijos BK numato atitinkamai ilgesnius, t. y., 30 m., apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo ir vykdymo senaties terminus (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Greece, 2012, p. 1-2). Svarbu paminėti, jog kovai su terorizmu Graikija taip pat yra pasirinkusi kompromisinį baudžiamosios atsakomybės palengvinimo arba atleidimo nuo bausmės, kelią. Šiuo atveju, jeigu asmuo bendradarbiaudamas padeda išvengti planuoto teroristinio nusikaltimo, tuomet jis gali būti atleidžiamas nuo bet kurios paskirtos bausmės atlikimo. Tuo tarpu, jeigu jis suteikia informaciją apie įvykdytą jam dalyvaujant teroristinį nusikaltimą – bausmė gali būti sumažinta (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Greece, 2012, p. 2). Tokiu būdu itin prisidedama prie terorizmo išvengimo arba neleidimo toliau tiems patiems asmenims vykdyti teroristines nusikalstamas veikas.

Įdomi ir itin prieštarinčiai vertinta situacija susiklostė 2015 m. balandį priėmus įstatyminį dekretą, kuriuo kaliniams, įskaitant teroristus ir radikalių grupuočių narius, leista atlikti likusią laisvės atėmimo bausmę namų arešto sąlygomis, nešiojant elektroninę apykoję, tuo atveju, kai jų sveikatai įkalinimas padarytų nepataisomą žalą. Ši Graikijos kalėjimų reforma suteikia galimybę kaliniams, nuteistiems už terorizmą ir kenčiantiems nuo ilgalaikių ligų ir negalių, išeiti iš įkalinimo įstaigos žymiai anksčiau nei skirta pagal bausmę. Įdomu tai, jog šios naujovės priėmimą Graikijos vyriausybė grindė tuo, jog tai turėtų būti laikoma humanitarine priemone, kuri, be kita ko, atlaisvintų perpildytus Graikijos kalėjimus. Tuo tarpu, Jungtinės Amerikos Valstijos bei Didžioji Britanija teigė, kad tokios reformos priėmimas turi ideologinį motyvą (Chainoglou, 2017, p. 507-509). Nepaisant to, atrodo, jog kovoje su terorizmu ši priemonė mažai kuo padėtų. Priešingai, galima manyti, jog tai gali kelti grėsmę tolimesnių teroristinių ketinimų įvykdymui išėjus iš laisvės atėmimo vietos. Be to, keistai atrodytų ir situacijos, kuomet teroristas, įvykdęs teroro aktą ir jo metu stipriai susižalojęs savo sveikatą, dėl tokio sužalojimo galėtų būti paleistas iš kalėjimo atlikti likusios bausmės dalį namuose. Tad, atsižvelgiant į tai, manytina, jog tokios priemonės numatymas yra ganėtinai problematiškas ir ydingas, be kita ko, keliantis didesnę grėsmę visuomenės saugumui.

Graikija, kovai su terorizmu, taip pat yra numačiusi specialią teroristinių ir su terorizmu susijusių nusikaltimų tyrimo metodiką, kuri taikoma renkant įrodymus ir apima tokias kriminalinės žvalgybos pobūdžio priemones, kaip: pareigūno arba su teisėsauga bendradarbiaujančio teroristinės organizacijos nario vykdomas tyrimas po priedanga, su sąlyga, jog apie tai yra pranešta kompetentingam prokurorui, o atliekami slapti veiksmai

yra būtini nusikaltimui tirti; kontroliuojamas gabenimas; veiklos ar kitų įvykių įrašymas vaizdo, garso ar kitomis specialiomis techninėmis priemonėmis; kryžminis asmens duomenų palyginimas. Taip pat, numatyta galimybė atlikti DNR analizę, siekiant nustatyti teroro akto vykdytojo tapatybę. Šios specialios tyrimo metodikos taikomos ribotą laiką, t. y., kuris yra būtinas siekiamam tikslui pasiekti (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Greece, 2012, p. 2). Didelę reikšmę kovoje su terorizmu, be kita ko, turi Graikijos institucinė sistema. Kovai su terorizmu ir kitu organizuotu nusikalstamumu yra įsteigta prokuroro vadovaujama Analizės ir tyrimų koordinavimo taryba,³² kuri tiria ir analizuoja organizuoto nusikalstamumo elementus, rengia projektus ir pateikia nurodymus, kaip tinkamai vykdyti baudžiamąjį persekiojimą, taip pat moko savo darbuotojus veiksmingai kovoti su šiais nusikalstamais reiškiniiais ir tinkamai apsaugoti šalį nuo nusikalstamų veikų grėsmės iš kitų šalių. Kalbant apie kovą su terorizmo finansavimu, remiantis įstatymu Nr. 3932/2011, buvo įsteigta nauja institucija – Kovos su pinigų plovimu, teroristų finansavimu ir lėšų gavimu tyrimo tarnyba,³³ kuri turi įgaliojimus, be kita ko, įšaldyti fizinių ir juridinių asmenų turtą dėl jų ryšio su terorizmu (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Greece, 2012, p. 3-4). Taigi, kaip matyti, Graikija didelį dėmesį skiria institucijoms, galinčioms padėti veiksmingai kovoti su terorizmo grėsme. Dėl to, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima manyti, jog net ir turint išsamią teisinę sistemą skirtą kovai su terorizmu, Graikijai, kaip ir kiekvienai ES valstybei narei, šioje kovoje būtina turėti veiksmingas, tinkamai koordinuotas kovos su terorizmu institucijų sistemas, galinčias ne tik tarpusavyje suderinti ir parinkti reikiamas kovos su terorizmu teises priemones, bet ir bendradarbiauti tiek tarpusavyje, tiek ir su užsienio valstybių atitinkamomis institucijomis.

3.1.5. Baudžiamosios teisinės priemonės Vokietijoje

Vokietija taip pat skiria didelį dėmesį kovai su terorizmu. Šiuolaikinė terorizmo grėsmė daugiausiai susijusi su džihadistų³⁴ terorizmu, būtent dėl to, dauguma pastarųjų metų teisėkūros iniciatyvų buvo priimtos kaip atsakas į šios ideologijos terorizmą (EU and Member States' policies..., 2017, p. 86). Nors Vokietijoje nėra atskiro įstatymo, skirto kovai su terorizmu, kaip kad pvz., Prancūzijos atveju, tačiau visos „klasikinės“

³² angl. *The Council for the Coordination of Analysis and Research*.

³³ angl. *Anti-Money Laundering, Counter-Terrorist Financing and Source of Funds Investigation Authority*.

³⁴ Džihadistai smurtą laiko neišvengiama priemone, reikalinga dabartinei pasaulio santvarkai pakeisti. Jie nepripažįsta liberalizmo, demokratijos ir nacionalinės valstybės, su kuria, jų požiūriu, būtina kovoti. Džihadistai mano, jog būtina vykdyti ginkluotą kovą prieš bedieviškus režimus ir prieš Vakarų valstybes, idant būtų apginti musulmonai (Ranstorps, 2019, p. 7.).

baudžiamosios teisinės priemonės yra Vokietijos baudžiamajame kodekse³⁵ (toliau – Vokietijos BK) ir baudžiamojo proceso kodekse³⁶ (toliau - Vokietijos BPK) (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Germany, 2016, p. 1). Tad, galima sakyti, jog šie įstatymų rinkiniai sudaro vientisą Vokietijos kovos su terorizmu baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis sistemą.

Vokietijos BK išskiria dvejopo pobūdžio terorizmo pasireiškimo atvejus, t. y., individualius teroro aktus (89a, 89b, 89c, 91 str.) bei teroristines organizacijas ir jų veiklą (129a, 129b str.) (German Criminal Code, 1998). Analizuojant baudžiamosios atsakomybės ribas, matyti, jog bausmės nėra tokios griežtos, kaip kitų ES valstybių narių teisės sistemose. Bendrais atvejais, pagal Vokietijos BK 38 str., maksimali laisvės atėmimo bausmė yra 15 metų ir tik išimtiniais atvejais gali būti skiriamas įkalinimas iki gyvos galvos, o minimali – 1 mėnuo. Prie straipsnių, numatančių baudžiamąją atsakomybę už terorizmą, kaip griežčiausia bausmė yra nurodytas laisvės atėmimas iki 10 metų. Įdomu ir tai, jog pagal Vokietijos BK 129a str. 4 d., už vadovavimą teroristinei grupei numatyta tik minimalios bausmės riba, t. y., laisvės atėmimas ne mažiau kaip 3 metams, o maksimalios ribos nėra, kai tuo tarpu direktyva dėl kovos su terorizmu reikalauja už tokią veiką bausti ne mažesne kaip 15 metų maksimalia laisvės atėmimo bausme. Kaip matyti, šiuo atveju, teisminei valdžiai palikta plati diskrecijos teisė parinkti atitinkamą bausmės dydį, kuris labiau priklausys nuo nusikalstamos veikos aplinkybių ir teismo nuomonės, o ne nuo įstatymų leidėjo valios. Toks reglamentavimas gali būti vertinamas teigiamai vien dėl to, jog tokiu atveju, teismas nėra įpareigotas numatytais bausmės rėmais, o gali visapusiškai įvertinęs padarytos veikos aplinkybes, jos sunkumą, taip pat kaltinamojo asmenybę, paskirti proporcingą bausmę.

Nepaisant to, kitų teroristinių nusikaltimų atsakomybės ribos ir kriminalizuotos nusikalstamos veikos atitinka iš direktyvos dėl kovos su terorizmu, kylančius reikalavimus. Pvz., Pagal Vokietijos BK 129a str. 1-2 d. už teroristinės organizacijos, kurios tikslas daryti teroristinius nusikaltimus, kūrimą arba dalyvavimą joje, gali būti baudžiama laisvės atėmimu nuo 1 iki 10 metų³⁷, o jei tokios organizacijos tikslai nukreipti tik į grasinimą padaryti teroristinį nusikaltimą, tuomet bausmė – laisvės atėmimas nuo 6 mėnesių iki 5 metų. Kaip matyti, galimos skirti bausmės pasirinkimo ribos yra ganėtinai plačios. Be to, kaip griežčiausia atsakomybė, t. y., laisvės atėmimas iki gyvos galvos už terorizmą gali būti taikomas tik išimtiniais ir itin sunkiais atvejais. Kai kuriais atvejais gali būti skiriamos ir

³⁵ vok. *Strafgesetzbuch*..

³⁶ vok. *Strafprozeßordnung*.

³⁷ Direktyva dėl kovos su terorizmu reikalauja numatyti ne mažesnę kaip 8 metų maksimalią bausmę. Šiuo atveju, Lietuvoje už dalyvavimą teroristinės grupės veikloje numatyta laisvės atėmimas nuo 5 iki 15 metų.

baudos bausmės bei teisės eiti valstybines pareigas ir būti išrinktam visuotiniuose rinkimuose, atėmimas (129a str. 8 d.). Minėtos bausmės gali būti švelninamos arba išvis neskiriamos, jeigu asmuo savo noru atsisako tolimesnio pavojingo elgesio, pašalina arba esmingai sumažina padaryto nusikaltimo padarinius ir atskleidžia kitus nusikalstamos veikos dalyvius (89a str. 7 d.). Taip pat, žinoma, pagal Vokietijos BK 74 ir 129b str., daiktai, gauti darant teroristinę nusikalstamą veiką arba naudoti ją darant ar rengiantis daryti – konfiskuojami. Tad, šiuo aspektu, Vokietija niekuo nesiskiria nuo kitų ES valstybių.

Kad būtų galima aiškiau įsivaizduoti Vokietijos baudžiamąją politiką terorizmo atveju, ir tai, kokių baudžiamųjų teisinių priemonių ji realiai imasi įvykus terorizmui, galima apžvelgti 2020 m. Vokietijos teismuose nagrinėtas terorizmo bylas. Per šiuos metus viso buvo nagrinėtos 26 teroristinės bylos, iš jų vienoje byloje priimtas išteisinamasis nuosprendis, neįrodžius asmens, kuris buvo kaltinamas vadovavimu teroristinei organizacijai bei dalyvavimu kariniuose veiksmuose, kaltės. Likusių bylų atveju, paskirtos tik su laisvės atėmimu susijusios bausmės, kurių ribos svyruoja nuo 1 m. 3 mėn. iki laisvės atėmimo iki gyvos galvos. Matyti, jog beveik trečdalyje bylų, t. y., 8 iš 26, kuriose paskirtas laisvės atėmimas neviršija 2 m., bausmės vykdymas buvo atidėtas. Mažiausių paskirtų bausmių atveju, t. y. paskyrus laisvės atėmimą 1 m. 3 mėn., asmenys buvo kaltinami atitinkamai už dalyvavimą užsienio teroristinėje organizacijoje bei už paramą teroristinei organizacijai. Abiem atvejais bausmės vykdymas buvo atidėtas. Sunkiausia bausmė, t. y. laisvės atėmimas iki gyvos galvos, paskirtas vienam asmeniui už užsienio teroristinės organizacijos įsteigimą ir vadovavimą jai, taip pat karo ginklų naudojimą smurtaujant, atimant žmonėms laisvę ir juos žudant (Terrorism Convictions Monitor, 2021, p. 12-19). Atsižvelgiant į Vokietijos BK nuostatas bei teismų praktiką, matyti, jog įstatymiškai Vokietijos baudžiamoji politika nėra tokia griežta kaip kitų ES valstybių narių, tačiau teismų praktika gali būti vertinama dviprasmiškai. Viena vertus, tai, jog net trečdalyje bylų bausmės vykdymas buvo atidėtas, rodo, jog esant nesunkiems, nors ir su terorizmu susijusiems, nusikaltimams, Vokietijos teisminė valdžia renkasi švelniausią kelią, t. y., ne bausti kuo griežčiau, o siekti asmens resocializacijos. Kita vertus, likusių paskirtų laisvės atėmimo bausmių trukmės vyrauja nuo 3 iki 8 metų, o taip pat yra ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės paskyrimo atvejais, kas rodo, jog esant sunkiems teroristiniams nusikaltimams, Vokietija pasiryžusi skirti pačią griežčiausią bausmę, kuri galima pagal baudžiamąjį įstatymą. Atsižvelgiant į išdėstymą, manytina, jog toks kovos su terorizmu baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis metodas yra tinkamas ir proporcingas

padarytajai nusikalstamai veikai bei kaltinamojo asmenybei, todėl turėtų būti skatintinas ir taikomas kitose ES valstybėse narėse.

Žvelgiant iš baudžiamojo proceso pusės, Vokietijos BPK nenumato atskiro reglamentavimo, skirto išimtinai tik terorizmui, todėl visos procesinės nuostatos, taikomos kitų nusikaltimų tyrimo atveju tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek teismo nagrinėjimo metu, iš esmės turi būti taikomos ir terorizmo atveju (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Germany, 2016, p. 3). Visgi, keletą ypatumų Vokietijos baudžiamajame procese, susijusių su teroristinių organizacijų kūrimo nusikalstama veika, galima surasti. Pvz., Vokietijos BPK 138a str. 2 d., numatytos platesnės galimybės pašalinti gynėją iš proceso, jei kyla įtarimas, jog jis/ji piktnaudžiauja savo, kaip kaltinamojo asmens patarėjo, padėtimi; 148 str. 2 d. numato rašytinio ir žodinio bendravimo tarp sulaikyto kaltinamojo ir jo gynėjo, ribojimus, tokius kaip antai, draudimą perduoti bet kokius dokumentus ar kitus daiktus, jei jų davėjas nesutinka pirmiau šių daiktų pateikti kompetentingam teismui, kuris minėtus dalykus patikrintų (German Code of Criminal Procedure, 1987). Šiomis priemonėmis gali būti siekiama užkirsti kelią planuoti, vykdyti, skleisti teroristines idėjas ar kitaip palengvinti tolimesnių teroristinių nusikaltimų darymą, net ir esant kalėjimuose. Minėtų teroristinių organizacijų kūrimo nusikaltimus tiria ir kaltinimą Vokietijos Aukščiausiajame Teisme palaiko generalinis prokuroras, kuris taip pat gali perimti baudžiamąjį persekiojimą ir tais atvejais, kurie nėra susiję su teroristinėmis organizacijomis, bet yra teroristinio pobūdžio ir ypatingos reikšmės (Courts Constitution Act, 1975). Taip pat, reikšminga naujovė 2009 m. buvo padaryta Vokietijos Federalinio kriminalinės policijos biuro³⁸ veikloje, suteikiant jam įgaliojimus kovoti su tarptautinio terorizmo grėsme (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Germany, 2016, p. 5).³⁹ Tai rodo, jog tokių sunkių nusikaltimų, kaip terorizmas, atveju, Vokietija stengiasi pasitelkti aukštesnės kvalifikacijos specialistus, galinčius tinkamai atstovauti visuomenės, kuriai terorizmas kelia pavojų, interesus. Be to, įdomu tai, jog terorizmo atveju keliami švelnesni reikalavimai kardomojo kalnimo skyrimui, negu kitų nusikalstamų veikų atžvilgiu. Šiuo atveju kardomasis kalnimas gali būti skiriamas net ir nesant rimto pagrindo manyti, jog kaltinamasis gali slėptis, daryti kitus nusikaltimus ar kitaip trukdyti teisingumo vykdymui (Vokietijos BPK 112 str. 3 d.). Taigi, kaip matyti, Vokietija pasirinko taikyti platesnes teroristinių nusikaltimų baudžiamojo persekiojimo taisykles, negu kitų nusikaltimų atžvilgiu. Toks įstatymų leidėjo požiūris, atsižvelgiant į

³⁸ vok. *Bundeskriminalamt*.

³⁹ Siekiant užkirsti kelią terorizmui, Federaliniam kriminalinės policijos biurui tam tikromis sąlygomis leidžiama atlikti nuotolinę paiešką kompiuterio standžiajame diske. Tokios paieškos metu suteikti įgaliojimai rinkti duomenis iš informacinių sistemų naudojantis atitinkamomis programomis (Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Germany, 2016, p. 5).

terorizmo pavojingumą, turėtų būti priimtinas, nes tik išskirtinių baudžiamųjų teisinių priemonių ėmimasis gali padėti kovoje su tokiais ypač sunkiais nusikaltimais, kaip terorizmas.

3.2. Bendra Europos Sąjungos strategija kovoje su terorizmu

Nors, kaip matyti, pirminė atsakomybė už kovą su terorizmu bei saugumo užtikrinimą tenka ES valstybėms narėms, tačiau bendrai ES indėlis išlieka taip pat itin svarbus. Šiuo aspektu, ES teikia reikšmingus bendradarbiavimo, koordinavimo ir harmonizacijos įrankius, įskaitant finansinę paramą, skirtus kovai su šiuo, sienų neturinčiu, visuotinai pavojingu reiškiniu (Understanding EU counter-terrorism policy, 2021). Remiantis tuo, galima teigti, jog kova su terorizmu yra ne tik pavienių valstybių narių atsakomybė, bet ir bendra ES atsakomybė. Siekiant įgyvendinti minėtą bendrijos siekį, ES 2005 m. parengė kovos su terorizmu strategiją, išskirdama keturias veiklos sritis, arba kitaip tariant – kovos su terorizmu ramsčius, t. y.: prevenciją, apsaugą, persekiojimą ir reagavimą (2005 m. lapkričio 30 d. Europos Sąjungos kovos su terorizmu strategija..., 2005). Verta paminėti, jog šių prioritetinių kovos su terorizmu veiklos sričių stiprinimo poreikis, nulemtas įvykusių pastarojo meto teroro aktų, taip pat akcentuotas ir 2020 m. gruodį priimtoje naujoje ES kovos su terorizmu darbotvarkėje (A Counter-Terrorism Agenda for the EU..., 2020). Tai, be kita ko, patvirtina, jog kova su terorizmu tebeišlieka aktuali ir toliau. Tam, kad minimų veiklos sričių efektyvumas ir veiksmingumas būtų užtikrintas, buvo būtina priimti tam tikras kovos su terorizmu priemones visos ES mastu. Dėl šios priežasties, remiantis ES kovos su terorizmu darbotvarka, galima pastebėti, jog bendra ES strategija kovoje su terorizmu yra orientuota į tokių priemonių, įskaitant ir baudžiamųjų teisinių, priėmimą, taikymą bei stiprinimą, kaip antai:

- *Keitimosi informacija bei bendradarbiavimo, įskaitant ir su ES nepriklausančiomis šalimis ir tarptautiniais partneriais, stiprinimas.*
- *ES agentūrų, kaip antai Europolo bei Eurojusto, veiklos stiprinimas/įgaliojimų plėtimas.* Pastebėtina, jog Europolo operatyvinė veikla per pastaruosius metus išaugo net penkis kartus (nuo 127 operacinių bylų per 2016 m. iki 632 bylų per 2019 m.), o tai rodo, jog institucijų, kovojančių su terorizmu, vaidmuo yra ypač reikšmingas.
- *Ikiteisminių tyrimų bei baudžiamųjų persekiojimų efektyvesnis koordinavimas.* Dabartiniu momentu, ES finansinės žvalgybos padaliniai

atlieka esminį vaidmenį nustatant terorizmo finansavimo veikas, kadangi jie gauna pranešimus apie įtartinus sandorius iš įvairių institucijų, įskaitant ir ne finansinių. Nepaisant to, rezultatyvesniam ikiteisminiam tyrimui bei baudžiamajam persekiojimui reikalingas dar didesnis analitinis šių institucijų pajėgumas.

- *Terorizmo finansavimo nutraukimas.* Verta paminėti, jog 2016 m. duomenimis, didžiausias procentas apklaustųjų ES piliečių, t. y., net 42 proc., mano, jog kova su teroristinių organizacijų finansavimu yra svarbiausia antiteroristinė priemonė iš visų kitų (Eurobarometer 85.1. Lithuania: Expectations towards the EU..., 2016).
- *Teisminio bendradarbiavimo skaitmenizavimas.* Šia priemone siekiama institucijoms suteikti kiek įmanoma greitesnę prieigą prie elektroninių įrodymų nagrinėjant terorizmo bylas. Tai aktualu, nes technologijų pažanga sąlygoja ir dalies teroristinių nusikaltimų persikėlimą į elektroninę erdvę, tad, dėl šios priežasties, teisėsaugos institucijoms svarbu sugebėti prisitaikyti prie modernizacijos, suteikiant galimybę laiku gauti reikiamus įrodymus.
- *Išorės sienų apsauga⁴⁰.* Šiuo atveju, siekiant užtikrinti ES piliečių saugumą bei stabdyti terorizmo pasireiškimą, svarbu, kad teisėsaugos institucijos galėtų prie išorės sienų aptikti tiek ES, tiek ir ne ES piliečius, įtariamus su terorizmu susijusios veiklos vykdymu.
- *Radikalizacijos (ypač radikalizacijos internete) prevencija.* Svarbu paminėti, jog 2021 m. kovo 16 d. ES Taryba priėmė reglamentą dėl teroristinio turinio sklaidos internete, kuriuo remiantis bus siekiama kuo greičiau pašalinti teroristinį turinį iš interneto, t. y., per vieną valandą nuo nurodymo pašalinti turinį gavimo, interneto paslaugų teikėjas privalės tokį turinį pašalinti arba visose valstybėse narėse panaikinti prieigą prie jo (Terrorist content online: Council adopts new rules..., 2021). Jeigu paslaugų teikėjas šios pareigos neįvykdytų, jam galėtų grėsti atitinkamos sankcijos, t. y., priklausomai nuo to, kokią, šiuo atveju, baudimo politiką yra pasirinkusi valstybė - arba administracinio, arba baudžiamojo pobūdžio sankcijos (Europos Sąjungos Tarybos 2021 m. kovo 16 d. priimta pozicija..., p. 29).
- *Teroristinių nusikaltimų kriminalizavimas.* Šiuo aspektu aktuali minėta ES direktyva dėl kovos su terorizmu.

⁴⁰ Minėtos 2016 m. apklausos duomenimis, didžiausia dalis apklaustųjų Lietuvos piliečių, t. y., 58 proc., mano, jog stipresnė išorės sienų apsauga yra svarbiausia priemonė kovai su terorizmu.

- *Terorizmo aukų paramos stiprinimas.*
- *ES taikomų antiteroristinių sankcijų taikymas*, pvz., draudimo keliauti tam tikriems fiziniams asmenims, turto įšaldymo bei draudimo gauti lėšas ir ekonominę paramą tam tikriems fiziniams ir juridiniams asmenims, taikymas. Šių priemonių taikymas leidžia apriboti teroristų išteklių gavimą bei teroristų mobilumą.
- *Ir kt. priemonės* (A Counter-Terrorism Agenda for the EU..., 2020, p. 3-23).

Kaip matyti, minimos ES kovos su terorizmu strategijos veiklos sritys/priemonės orientuotos ne tik į baudžiamųjų teisinių priemonių taikymą, bet ir kitų, pvz., prevencinių priemonių taikymą, kurios taip pat yra labai svarbios siekiant stabdyti terorizmo grėsmę. Be abejonės, kovojant su šiuo reiškiniu svarbu suderintų priemonių savalaikis pasitelkimas ir taikymas, kurį privalo užtikrinti ES teisėsaugos institucijos bendradarbiaudamos su ES valstybėmis narėmis. Iš viso to matyti, jog kovojant su terorizmu, reikšmingi ne tik pavienių valstybių narių veiksmai, bet ir bendri ES veiksmai, padėsiantys valstybėms tiek išvengiant terorizmo grėsmės, tiek ir reaguojant į terorizmą, bei neapsiribojantys vien tik baudžiamųjų teisinių priemonių taikymu.

IŠVADOS

1. Skirtingos valstybės, regionai ir tarptautinės organizacijos nepateikia vienodų terorizmo apibrėžimų. Analizuojant kai kurių valstybių baudžiamuosius įstatymus, matyti, jog vienur terorizmo apibrėžimo užduotis palikta teismų praktikai (Ispanijoje), kitur baudžiamasis įstatymas pateikia ne visa apimančią teroro akto sąvoką (Prancūzijos BK nenumato tarptautinės organizacijos, kaip galimo nukentėjusiojo nuo terorizmo), o dar kitur baudžiamasis įstatymas pateikia identišką sampratą tai, kuri minima direktyvoje dėl kovos su terorizmu (pvz., Italija, Graikija). Visgi, siekiant stabdyti terorizmą, svarbu visapusiškai žinoti prieš ką yra kovojama, o šiam tikslui pasiekti būtina turėti vieną, visuotinai bendrą terorizmo apibrėžimą, kurį būtų galima pritaikyti kiekvienai pasaulio valstybei susidūrus su terorizmo reiškiniu, taip nepaliekant vietos įvairioms interpretacijoms.

2. Siekiant atitikimo ES direktyvai 2017/541 dėl kovos su terorizmu, buvo būtina atitinkama intervencija į ES valstybių narių įstatymus, kuri, tam tikrais atvejais, gali būti laikoma nevisiškai atitinkančia nacionalinę valstybės baudžiamąją politiką. Direktyva reikalauja kriminalizuoti tas nusikalstamas veikas, kurios, pagal kai kurių valstybių (Lietuvos, Latvijos, Čekijos ir kt.) įstatymus, turėtų būti laikomos rengimusi padaryti nusikalstamą veiką, o tai sąlygoja ir skirtingų dydžių bausmių skyrimą. Taip pat, numatytos bausmių ribos už kai kurių nusikaltimų padarymą, kurios negali būti mažesnės, o tai, dalies valstybių (ypač Vokietijos) atžvilgiu, gali itin nesiderinti su nacionaline baudžiamąją politika.

3. Iš ES valstybių narių įstatymų dinamikos, galima daryti išvadą, jog tendencija stiprinti kovos su terorizmu baudžiamąsias teises priemones atsiranda tik tada, kai visą pasaulį arba pačią valstybę sukrečia didelio masto teroristiniai išpuoliai. Tai neretai sąlygoja skubių nepaprastosios padėties įstatymų priėmimo poreikį, kuris gali pažeisti žmogaus teises. Tam, kad to išvengtų, būtina turėti išsamią ir pritaikomą baudžiamosios teisės sistemą, apimančią tiek materialiosios baudžiamosios teisės, tiek ir baudžiamojo proceso teisės priemones, skirtas kovai su terorizmu.

4. Visų analizuotų valstybių baudžiamieji įstatymai, kaip vieną iš kovos su terorizmu priemonę, numato galimybę sumažinti skiriamos bausmės dydį arba išvis atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės. Tai gali būti taikoma tais atvejais, kai asmuo sutinka bendradarbiauti su teisėsaugos pareigūnais, prisidedamas prie terorizmo grėsmės šalinimo.

5. Tiek ES bendrai, tiek ES valstybės narės atskirai, ieško būdų, kaip užkirsti kelią teroristų finansavimo nusikalstamoms veikoms, kurios gali peraugti į teroristinių

nusikaltimų darymą. Pagrindiniai terorizmo finansavimo stabdymo būdai, atsižvelgiant į dalies ES valstybių narių įstatymus, yra – kompetentingų institucijų įsteigimas, institucijų tarpusavio bendradarbiavimas (Italija, Graikija) arba atskiro įstatymo, kuriame numatyti būdai, kaip efektyviau susekti įtartinas finansines operacijas, priėmimas (Prancūzija). Sumažinus galimybes teroristams gauti nelegalias pajamas iš kitų nusikalstamų veikų, bus apribota galimybė jiems įgyvendinti savo teroristinius ketinimus.

6. Byloms, susijusioms su terorizmu, nagrinėti bei tyrimams atlikti, kai kurios ES valstybės narės yra padariusios išimtis iš bendrų taisyklių, pvz., vietoj prisiekusiųjų dalyvavimo nagrinėjant bylas, terorizmo atveju skiriami profesionalūs teisėjai (Prancūzija, Graikija); įsteigti specialūs teisėsaugos organai, skirti terorizmo tyrimams (Italija, Graikija); numatyta galimybė likusią laisvės atėmimo bausmę atlikti namų arešto sąlygomis (Graikija); taikomi išskirtiniai ikiteisminio tyrimo metodai, kaip antai, ilgesni sulaikymo terminai (Prancūzija, Ispanija), galimybės daryti kratą ir (ar) poėmį nesilaikant įprastos jų atlikimo tvarkos (Prancūzija), galimybė gauti prieigą prie elektroninių ryšių paslaugų teikėjų saugomų duomenų (Ispanija).

7. Apžvelgus skirtingų ES valstybių narių įstatymuose numatytą baudžiamąją atsakomybę, pastebėtina, jog beveik visos jos numato itin griežtas bausmes asmenims, padariusiems teroristinę nusikalstamą veiką. Kai kurių valstybių baudžiamieji įstatymai numato ženkliai didesnes laisvės atėmimo bausmės ribas, negu numatytos direktyvoje (Lietuva, Prancūzija, Italija, Ispanija, Graikija). Be to, yra valstybių, kurios be laisvės atėmimo bausmės, taiko ir baudos bausmę, draudimus užimti tam tikras pareigas ar dalyvauti kitoje visuomeninėje veikloje (Prancūzija, Ispanija). Nepaisant to, visos analizuotos valstybės atitinka iš direktyvos dėl kovos su terorizmu kylančius reikalavimus.

8. Iš bendros Europos Sąjungos strategijos kovoje su terorizmu matyti, jog didelis dėmesys skiriamas Europos Sąjungos teisėsaugos institucijų, kurios yra vienos iš pagrindinių kovos su terorizmu priemonių taikytojų, atliekamų funkcijų stiprinimui, įskaitant aktyvaus bendradarbiavimo siekimui su kitomis valstybėmis narėmis bei trečiosiomis šalimis. Nepaisant to, veiksmingai kovai su terorizmu būtinas įvairaus pobūdžio priemonių suderintas pasitelkimas, apimantis ir baudžiamųjų teisinių priemonių stiprinimą, tokiu būdu ne tik padedant valstybėms narėms kovojant su terorizmu, bet ir parodydamas tinkamas priemonių pasitelkimo, taikymo ir stiprinimo gaires.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

Tarptautiniai teisės aktai

1. Europos Tarybos konvencija dėl terorizmo prevencijos (2005). TAR, 2014, 4529.

Europos Sąjungos teisės aktai

2. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *OJ C 202, 7.6.2016, p. 15.*
3. Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. kovo 15 d. direktyva (ES) 2017/541 dėl kovos su terorizmu, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/475/TVR ir iš dalies keičianti Tarybos sprendimą 2005/671/TVR. *OJ L 88, 31.3.2017, p. 6.*
4. Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. gegužės 30 d. direktyva (ES) 2018/843, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos ir iš dalies keičiamos direktyvos 2009/138/EB ir 2013/36/ES. *OL L 156, p. 43.*
5. Europos Sąjungos Taryba. 2005 m. lapkričio 30 d. Europos Sąjungos kovos su terorizmu strategija: užkirsti kelią, apsaugoti, persekioti, reaguoti. *Briuselis, 14469/4/05 REV 4.*
6. European Commission 28.4.2015 COM(2015) 185 final. The European Agenda on Security. *Strasbourg, p. 1.*
7. Europos Komisijos 2015 m. spalio 27 d. komunikatas COM(2015) 610 final. 2016 m. Komisijos darbo programa: Ne laikas taikyti standartinius sprendimu. *Strasbūras, p. 1.*
8. Europos Komisijos 2015 m. gruodžio 2 d. pasiūlymas COM(2015) 625 final. *Briuselis, 2015/0281 (COD), p. 1.*
9. European Commission 9.12.2020, COM (2020) 795 final, Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A Counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/pdf/09122020_communication_commission_european_parliament_the_council_eu_agenda_counter_terrorism_po-2020-9031_com-2020_795_en.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
10. Europos Sąjungos Tarybos 2021 m. kovo 16 d. priimta pozicija siekiant priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl teroristinio turinio sklaidos internete klausimo sprendimo. *Briuselis, 14308/1/20 REV 1 [interaktyvus].* Prieiga per internetą: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14308-2020-REV-1/lt/pdf> [žiūrėta 2021 m. kovo 29].

Lietuvos Respublikos nacionaliniai teisės aktai

11. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios, 89-2741.*

12. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas (1996). *Valstybės žinios*, 71-1706.
13. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (1997). *Valstybės žinios*, 64-1502.
14. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 178, 180, 181, 196, 197, 250, 250-3, 252-1 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas (2018). TAR, 20234.
15. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo Nr. I-1418 2, 19, 48 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas (2018). TAR, 20184.
16. Lietuvos Respublikos vyriausybės 2016 m. gegužės 2 d. aiškinamasis raštas dėl Lietuvos respublikos baudžiamojo kodekso 250⁴, 250⁵, 252¹ straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 250⁶ straipsniu įstatymo projekto, TAR, 11154.
17. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2016 m. gegužės 16 d. išvada Nr. XIIP-4360 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 250⁴, 250⁵, 252¹ straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 250⁶ straipsniu įstatymo projekto“. TAR, 4360.
18. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2018 m. rugpjūčio 20 d. Direktyvos (ES) 2017/541 ir nacionalinių teisės aktų atitikties lentelė. XIIP-2451.
19. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2018 m. rugpjūčio 20 d. aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 178, 180, 181, 250, 252-1 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projekto ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo Nr. I-1418 2, 19 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymo projekto. XIIP-2451.

Užsienio valstybių nacionaliniai teisės aktai

20. Courts Constitution Act (1975). *Federal Law Gazette* (2019), 1002 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gvg/englisch_gvg.html [žiūrėta 2021 m. kovo 8 d.].
21. Codice di Penale Italiano (1930). *Altalex* (2021), 130/2020.[interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-penale> [žiūrėta 2021 m. kovo 8 d.].
22. The Criminal Code of Finland (1889). *Legislationline*, (2015), 39/1889. [ineraktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.legislationline.org/download/id/6375/file/Finland_CC_1889_am2015_en.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
23. Code de procédure pénale (France) (1962). *Legifrance* (2021), 2020-1672. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006071154/> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
24. German Code of Criminal Procedure (1987). *Federal Law Gazette* (2019), 1066 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html [žiūrėta 2021 m. kovo 8 d.].
25. Le code Pénal su Legifrance (France) (1992). *Legifrance* (2021), 2020-1144. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/ [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
26. Código Penal de España (1995). *Boletín Oficial del Estado* (2020), Ley Orgánica 10/1995. [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

- <https://www.boe.es/buscar/pdf/1995/BOE-A-1995-25444-consolidado.pdf> [žiūrėta 2021 m. kovo 8 d.].
27. Criminal Law of the Republic of Latvia (1998). *State Language Centre*, (2018), [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.legislationline.org/download/id/8266/file/Latvia_CC_1998_am2018_en.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
 28. German Criminal Code (1998). *Federal Law Gazette* (2019), 844 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p1310 [žiūrėta 2021 m. kovo 8 d.].
 29. Criminal Code of the Republic of Estonia (2001). *Legislationline*, (2019), RT I 2001, 61, 364 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.legislationline.org/download/id/8244/file/Estonia_CC_am2019_en.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
 30. Criminal Code of the Czech Republic (2009). *Legislationline*, (2011), 40/2009 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.legislationline.org/download/id/6370/file/Czech%20Republic_CC_2009_am2011_en.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
 31. Code monétaire et financier, Dernière modification du texte le 12 décembre 2010 (2010). *Legislationline*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.legislationline.org/download/id/3970/file/Monetary%20and%20Financial%20Code%20_updated%20on%2012-12-2010_%20excerpts%20_FR.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
 32. Loi n° 86-1020 du 9 septembre 1986 relative à la lutte contre le terrorisme (1986). *Legislationline* (2018), 86-1020. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.legislationline.org/download/id/7905/file/France_law_fight_terrorism_1986_as_of_2018_fr.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
 33. Loi n°2001-1062 du 15 novembre 2001 relative à la sécurité quotidienne. *Legislationline* (2010). NOR: INTX0100032L. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/id/16236> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
 34. Loi n°2003-239 du 18 mars 2003 pour la sécurité intérieure. (2003). *Legislationline* (2010), NOR: INTX0200145L. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/id/16231> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
 35. Loi n°2004-204 du 9 mars 2004 portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité (2004). *Legislationline* (2010), NOR: JUSX0300028L. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/id/16232> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
 36. Loi n° 2006-64 du 23 janvier 2006 relative à la lutte contre le terrorisme et portant dispositions diverses relatives à la sécurité et aux contrôles frontaliers (2006). *Legislationline* (2013), NOR: INTX0500242. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.legislationline.org/download/id/4501/file/France_Law_fight_terrorism_and_security_border%20controls_2006_am2012_fr.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
 37. Loi no 2012-1432 du 21 décembre 2012 relative à la sécurité et à la lutte contre le terrorisme (2012). *Legislationline*, NOR : INTX1232040L.
 38. Real Decreto de 14 de septiembre de 1882 por el que se aprueba la Ley de Enjuiciamiento Criminal (1882). BOE-A-1882-6036 (2020). Prieiga per internetą: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1882-6036> [žiūrėta 2021 m. kovo 8 d.].

39. Decree-Law No. 7 of February 18, 2015. *Legislationline*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/22027> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].

Specialioji literatūra

40. Abramavičius, A. ir kt. (2004). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Teisės informacijos centras.
41. Abramavičius, A. ir kt. (2010). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Vilnius: Registrų centras.
42. Burgess, M. (2003). A Brief History of Terrorism. *Centre for Defense Information*, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://web.archive.org/web/20120303193029/http://www.cdi.org/program/document.cfm?DocumentID=1502> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
43. Beinoravičius, D. (2005). Terorizmas: jo priežastys ir raidos tendencijos. *Jurisprudencija*, 68(60), 52-57.
44. Borgeas, A. (2013). The Evolution of Greece's Security Legislation and Policy. *Journal of International and Comparative Law*, 3(2), p. 161-208 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://scholarship.law.stjohns.edu/jicl/vol3/iss2/2/> [žiūrėta 2021 m. kovo 8 d.].
45. Chainoglou, K. (2017). Counterterrorism Policy and Legislation in Greece. *University of Macedonia, Thessaloniki, Greece*, 22, p. 495-512, DOI 10.1057/978-1-137-55769-8_22.
46. Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs (2017). *EU and Member States' policies and laws on persons suspected of terrorism-related crimes* [interaktyvus], Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs. Prieiga per internetą: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596832/IPOL_STU\(2017\)596832_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596832/IPOL_STU(2017)596832_EN.pdf) [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
47. Ferrari, M. (2018). Overlaps between organised crime and terrorism. *International Comparative Jurisprudence*, 4(2), p. 90-96, <http://dx.doi.org/10.13165/j.icj.2018.12.002>.
48. Gutauskas, A., Kalesnykas, R., Petrošius, D. (2004) Terorizmas ir jo prevencijos Lietuvoje problema. *Jurisprudencija*, 63(55), 24-45.
49. Hudson, R. (1999). *The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?* [interaktyvus], Library of Congress – Federal Research Division. Prieiga per internetą: https://www.loc.gov/rr/frd/pdf-files/Soc_Psych_of_Terrorism.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
50. Human Rights Watch (2005). *Setting an Example? Counter-Terrorism Measures in Spain*. 17, No 1 (D). [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.hrw.org/reports/2005/spain0105/spain0105.pdf> [žiūrėta 2021 m. kovo 8 d.].
51. Human Rights Watch (2008). *Preempting Justice: Counterterrorism Laws and Procedures in France*. United States of America: Human Rights Watch. [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

- <https://www.hrw.org/reports/2008/france0708/france0708web.pdf> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
52. International Institute for Counter - Terrorism. *The Paris Black Friday 13/11/2015 Attacks - What do we know? What should we do?* [interaktyvus] (modifikuota 2015-11-15). Prieiga per internetą: <https://www.ict.org.il/Article/1512/The-Paris-Black-Friday-Attacks#gsc.tab=0> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
53. Kiškis, A. ir Babachinaitė, G. (red.) (2010). *Kriminologija. Vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
54. Marghella, P. and Ashkenazi, I. (2014). The Lessons of Tragedy: The 2004 Madrid Train Bombings. In: Landesman, L., Weisfuse, I. (2014). *Case Studies in Public Health Preparedness and Response to Disasters* [interaktyvus], ResearchGate. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/281557372_The_Lessons_of_Tragedy_The_2004_Madrid_Train_Bombings [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
55. Rapport, D. (1984). Fear and Trembling: Terrorism in Three Religious Traditions. *The American Political Science Review*, 78(3), 658-677.
56. Ranstorp, M. (2019). *Radicalisation Awareness Network: A Practical Introduction to Islamist Extremism* [interaktyvus], The Ran Centre of Excellence. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-papers/factbook-islamist-extremism-december-2019_en [žiūrėta 2021 m. kovo 8 d.].
57. Švedas, G. (2010). Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamajai teisei. *Teisė*, 74, 7-20.
58. Švedas, G. (2014). Europos Sąjungos baudžiamoji teisė ir jos įtaka Lietuvos baudžiamosios teisės bendrosios dalies institutams. Iš: Švedas, G. (red.) (2014). *Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos teisei sistemai*. Vilnius, 135-159.
59. Woolsey, M. (2017). Incommunicado: Spain's Struggle with Terrorism. *Stanford academia*, p. 61-75 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.academia.edu/6241153/Incommunicado_Spains_Struggle_with_Terrorism [žiūrėta 2021 m. kovo 8 d.].

Teismų praktika

60. *Kadi ir Al Barakaat International Foundation prieš Tarybą ir Komisiją* [ESTT], Nr. sujungtose bylose C-402/05 P ir C-415/05 P, [2008-09-03]. ECLI:EU:C:2008:461.
61. *Digital Rights* [ESTT], Nr. C-207/16, [2018-05-03]. ECLI:EU:C:2018:300.
62. Conseil Constitutionnel 3 septembre 1986 décision portant sur la Loi No. 86-2010 relative à la lutte contre le terrorisme et aux atteintes à la sûreté de l'Etat. *Legislationline*, 86-2013 DC [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/id/5557> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-P-6/2008.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-46-677/2016.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-7-162-303/2019.

66. Sección Segunda de la Sala de lo Penal de la Audiencia Nacional del 31 de octubre de 2007, Sentencia número 65/2007.

Kiti šaltiniai

67. BBC News. *France teacher attack: Seven charged over Samuel Paty's killing*, [interaktyvus] (modifikuota 2020-10-22). Prieiga per internetą: <https://www.bbc.com/news/world-europe-54632353> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
68. Committee of Experts on Terrorism (CODEXTER) (2012). Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Greece. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168064101c> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
69. Committee of Experts on Terrorism (CODEXTER) (2013). Profiles on Counter-Terrorist Capacity: France. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.legislationline.org/download/id/5405/file/Codexter_Profiles%202013%20France_EN.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
70. Committee of Experts on Terrorism (CODEXTER) (2013). Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Spain. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168064102c> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
71. Committee of Experts on Terrorism (CODEXTER) (2016). Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Germany. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680641010> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
72. Committee of Experts on Terrorism (CODEXTER) (2017). Profiles on Counter-Terrorist Capacity: Italy. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://rm.coe.int/italy-profile-on-counter-terrorism-capacity/168076b45c> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
73. Cambridge University Press (2021). Cambridge dictionary, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://dictionary.cambridge.org/> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
74. Council of the EU. Terrorist content online: Council adopts new rules. Press releases 194/21, 2021-03-16 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2021/03/16/terrorist-content-online-council-adopts-new-rules/pdf> [žiūrėta 2021-03-29].
75. European Parliament. *Eurobarometer 85.1. Lithuania: Expectations towards the EU fight against terrorism*. [interaktyvus] (modifikuota 2016-04-18). Prieiga per internetą: https://www.europarl.europa.eu/lithuania/resource/static/files/Eurobarometr/eb85.1-europeans_in_2016_lt_en-20160701.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
76. Europos Sąjunga (2016). Bendra vizija, bendri veiksmai: stipresnė Europa. Visuotinė Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategija, p. 15, doi: 10.2871/718629.
77. Europol (2016). European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT). *European Police Office*, DOI: 10.2813/525171.
78. Europol (2017). European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT). *European Union Agency for Law Enforcement Cooperation*, DOI: 10.2813/237471.
79. Europos Sąjungos Tarybos 2017 m. kovo 7 d. pranešimas spaudai 105/17 (2017), [interaktyvus] (modifikuota 2018-02-01). Prieiga per internetą:

- <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2017/03/07/rules-to-prevent-new-forms-of-terrorism/> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
80. Europol (2018). European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT). *European Union Agency for Law Enforcement Cooperation*, DOI: 10.2813/00041
 81. Europol (2019). European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT). *European Union Agency for Law Enforcement Cooperation*, DOI: 10.2813/788404.
 82. Europos Sąjunga. Europos policijos biuras (Europolas), [interaktyvus] (modifikuota 2019-02-13). Prieiga per internetą: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/europol_lt [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
 83. European Commission. *Fight against the financing of terrorism* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/counter-terrorism/fight-financing-terrorism_en [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
 84. European Commission 10 November 2020 Statement/20/2072. Statement by President von der Leyen at the joint press conference with Chancellor Kurz, Chancellor Merkel, President Macron, and President Michel, following the videoconference on the fight against terrorism. *Brussels*, [interaktyvus]. (modifikuota 2020-11-11). Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_20_2072 [žiūrėta 2021 m. kovo 7d.].
 85. Europol (2020). European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT). *European Union Agency for Law Enforcement Cooperation*, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2020> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.]
 86. European Parliamentary Research Service (2021). Understanding EU counter-terrorism policy. PE 659.446 – January 2021, p. 1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/659446/EPRS_BRI\(2021\)659446_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/659446/EPRS_BRI(2021)659446_EN.pdf) [žiūrėta 2021 m. kovo 29 d.].
 87. Eurojust (2021). *Terrorism Convictions Monitor. Issue 36 – February 2021*. Eurojust limited.
 88. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2010 m. spalio 29 d. kaltinamasis aktas baudžiamojoje byloje Nr. 01-2-00115-10.
 89. Lietuvos Respublikos prokuratūra. *Teismui perduota byla dėl pasikėsimo įvykdyti teroro aktą Vilniuje*. [interaktyvus] (modifikuota 2020-06-26). Prieiga per internetą: <https://www.prokuraturos.lt/lt/teismui-perduota-byla-del-pasikesinimo-ivykdyti-teroro-akta-vilniuje/6996> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
 90. Lietuvos statistikos departamentas. *Šalies konkurencingumas 2018 m. (Pasaulio ekonomikos forumo konkurencingumo tyrimas)*, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.stat.gov.lt/> [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
 91. Pawlak, P. (2015). *Understanding definitions of terrorism*. *European Parliamentary Research Service*, PE 571.320, 1-2 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/571320/EPRS_ATAG\(2015\)571320_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/571320/EPRS_ATAG(2015)571320_EN.pdf) [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.].
 92. United Nations Office on Drugs and Crime (2018). Counter-Terrorism Module 1: Introduction to International Terrorism. *Vienna International Centre* [interaktyvus].

Prieiga per internetą: https://www.unodc.org/documents/e4j/18-04932_CT_Mod_01_ebook_FINALpdf.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 7 d.)

93. Žilionytė, L. (2019). *Kovos su terorizmu baudžiamosios teisinės priemonės Europos Sąjungoje*. Kursinis darbas, socialiniai mokslai, teisė, Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

SANTRAUKA

Kovos su terorizmu baudžiamosios teisinės priemonės Europos Sąjungoje

Liveta Žilionytė

Magistro darbe analizuojamos kovos su terorizmu baudžiamosios teisinės priemonės Europos Sąjungoje, nagrinėjant tiek Europos Sąjungos teisės aktus, valstybių narių nacionalinius teisės aktus, tiek Europos Sąjungos institucijų dokumentus ir teismų praktikos apibendrinimus. Nagrinėjant šią magistro darbo temą, atskleidžiamos vieno iš sunkiausių nusikaltimų – terorizmo, stabdymo priemonės, numatytos baudžiamosios teisės kontekste. Analizuojama tema labiausiai atskleidžiama per skirtingų Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamųjų įstatymų ir kitų teisės aktų analizės prizmę. Europos Sąjungos valstybės narės savo įstatymuose ir kituose teisės aktuose numato tam tikrų skirtingų ypatumų kovojant su terorizmu baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis, kurie, atsižvelgiant į jų veiksmingumą ir pritaikomumą, galėtų būti numatyti ir kitose valstybėse.

Darbe nagrinėjama terorizmo samprata ir jos problematika, terorizmo atsiradimo prielaidos bei kai kurių Europos Sąjungos valstybių narių teroristinių išpuolių patirtis, atskleidžianti šiuo socialiai pavojingu reiškiniu sukeltos žalos mastus. Taip pat analizuojamos bendrai Europos Sąjungos mastu reikalaujamos kriminalizuoti teroristinės ir su terorizmu susijusios nusikalstamos veikos bei baudžiamosios atsakomybės ribos už jų padarymą. Visa tai lyginama su Lietuvos Respublikos ir kitų Europos Sąjungos valstybių narių, turinčių didžiausią teroristinių išpuolių patirtį, nacionaliniuose įstatymuose numatytais nuostatomis, siekiant nustatyti atitiktį keliamiems reikalavimams kovoje su terorizmu. Bene didžiausias dėmesys skiriamas labiausiai nukentėjusių nuo terorizmo Europos Sąjungos valstybių narių įstatymams ir juose numatytoms kovos su terorizmu baudžiamosioms teisinėms priemonėms, tokiu būdu norint atrasti specifiškumus ir įvertinti jų galimą veiksmingumą kovojant su terorizmu.

SUMMARY

Criminal law measures to combat terrorism in the European Union

Liveta Žilionytė

This master thesis provides analysis of the criminal law measures to combat terrorism in the European Union, examining the European Union legal acts, national legislation of the Member States, as well as documents of the European Union institutions and summaries of case law. This topic of the master's thesis reveals one of the most serious crimes – terrorism, suspension measures provided in the context of criminal law. The analyzed topic is mostly revealed through the prism of the analysis of different European Union member states criminal law and other legal acts. The Member States of the European Union in their laws and other legal acts provides certain specificities of the criminal law measures to combat terrorism, which, depending on their applicability, could be extended to other countries.

The thesis examines the concept of terrorism and its problematic, the causes of terrorism and the experience of terrorist attacks in some European Union member states, revealing the extent of the damage caused by this socially dangerous phenomenon. It also analyzes the terrorism and terrorisms – related offenses commonly required to be criminalized in the member states of European Union and limits of criminal liability for committing them. All of this are compared with the provisions of the national laws of the Republic of Lithuania and other European Union Member States that has the deepest experience of terrorist attacks, in order to determine the compliance with the requirements in the fight against terrorism. Main focus is on the laws and there provided counter – terrorism measures of the Member States of the European Union that are mostly affected by terrorism, in order to identify and discover specificities and assess their potential effectiveness in the fights against terrorism.